



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan

Nakapagpapatibay na Dayalogo tungkol sa Pagprotekta sa mga Kabataan, Kaligtasan sa Negosyo at Kalusugan

Pangunahing Audience

Mga kawani at/o staff na nasa antas ng frontline, kanilang mga asawa, at mga miyembro ng komunidad ng Women's Economic Empowerment (WEE) Actors. Mga entidad o indibidwal ang WEE Actors na sumusuporta sa pagpapaunlad o pagpapalawak ng mga negosyo ng kababaihan, nagbibigay ng kabuhayan o mga serbisyong pinansyal, at/o sumusuporta sa kababaihan (sa buong mundo) sa mga pagsisikap na pataasin ang access nila sa mga oportunidad sa ekonomiya, lalo na ang mga naninirahan sa papaunlad na ekonomiya. Kasama sa mga kawani na nasa antas ng frontline ang mga direktang nakikipagtulungan sa kababaihan upang tumulong na makamit ang mga layunin ng WEE. Sa paggamit ng patnubay na ito, dapat na lubos na sinanay sa pagpapadali ng mga kumplikadong pag-uusap sa antas ng komunidad ang mga kawani na nasa antas ng frontline at/o iba pang mga facilitator. Tumutukoy sa mga kababaihan na tumatanggap ng mga serbisyong ibinigay ng WEE Actors ang mga kalahok.

Layunin

Pagbutihin ang komunikasyon sa sambahayan at paggawa ng desisyon sa mga kalahok ng WEE Actor, kanilang mga pamilya, at mga komunidad tungkol sa mapaminsalang pagpapatrabaho sa mga kabataan (child labor) at kababaihan.

Mga Hangarin

Sa pamamagitan ng paggamit ng gabay na ito, ang mga kawani na nasa antas ng frontline at/o facilitator ay magkakaroon ng:

- Nagsagawa ng mga hakbang sa paghahanda upang mag-set up ng isang ligtas na kapaligiran upang maisagawa ang mga dayalogo.
- Pinadali ang mga pag-uusap sa loob ng tahanan sa mga kalahok, kanilang mga pamilya, at iba pang miyembro ng komunidad.

PAGTAKDA NG PUNDASYON
Yugto 1

BUUIN ANG ISTRUKTURA
Yugto 2

ISALI ANG MGA KALAHOK
Yugto 3



Ibinibigay ng Kagawaran ng Paggawa ng Estados Unidos ang pagpoondo sa ilalim ng kasunduan sa kooperatiba bilang IL-31469. Pinondohan ng mga pederal na pondo, sa kabuuang \$1,872,000 dolyar ang 100% ng kabuuang gastos ng proyekto o programa. Hindi kinakailangang sumasalamin ang materyal na ito sa mga pananaw o patakaran ng Departamento ng Paggawa ng Estados Unidos, ni nagpapahiwatig ng pag-endorso ng Pamahalaan ng Estados Unidos ang pagbanggit ng mga pangalan ng kalakalan, komersyal na produkto, o organisasyon.



Talaan ng mga Nilalaman

Tungkol sa RICHES na Proyekto.....	3
Gabay sa kung Paano Gamitin ang Pag-uusap sa loob ng tahanan	5
Mga Mahahalagang Hakbang sa Pag-organisa ng mga Pag-uusap sa loob ng tahanan	8
Bago ang Dayalogo	8
Sa panahon ng Dayalogo	11
Pagkatapos ng Dayalogo.....	12
Pag-unawa sa Papel ng mga Facilitator sa mga Dayalogo	13
Mga Sesyon.....	15
Sesyon 1: Panimula – Pagtanim ng mga Binhi sa Kinabukasan ng Ating mga Anak..	15
Sesyon 2: Pag-unawa sa Ating Mga Sambahayang Dinamiko	21
Sesyon 3: Panatilihing Ligtas at Mabuti ang Ating Mga Negosyo	27
Sesyon 4: Pagtitiyak sa Mga Negosyong Angkop sa Kabataan	33
Gabay sa Lokal na Pag-aakma	41
Mga Annex	43
Mga acronym at Glosaryo ng Mga Tuntunin.....	43
Mga Karagdagang Mapagkukunan.....	45
Larawan 1: 5 Mga Panganib ng Mapaminsalang Trabaho ng Kabataan at Kaligtasan at Kalusugan sa Negosyo.....	47
Larawan 2: Pisikal.....	48
Larawan 3: Kemikal	49
Larawan 4: Emosyonal	50
Larawan 5: Paglago at Pag-unlad.....	51
Larawan 6: Edukasyonal	52
Worksheet 1: Ang Mga Pangarap ko sa Aking Mga Anak	53
Worksheet 2.1A: 24-Oras na Kalendaryo sa Kalalakihan	54
Worksheet 2.1B: 24-Oras na Kalendaryo sa Kababaihan	55
Worksheet 2.2: Plano sa Paggawa ng Desisyon ng Sambahayan	56
Worksheet 3: Diagnostic sa Panganib sa Negosyo sa Kaligtasan at Kalusugan sa mga Entrepreneur.....	57
Mga Pagkilala	58

Tungkol sa RICHES na Proyekto

Inaasahan ng iilan na ang mga pamumuhunan sa mga negosyo ng kababaihan ay nagpapataas ng risk o insidente ng mapaminsalang pagpapatrabaho sa mga kabataan (child labor) o kababaihan. Pero, [inihatag ng pananaliksik](#) na isinagawa ng *Pagpapababa ng Insidente ng Child labor at Mapaminsalang Kondisyon ng Trabaho sa mga Inisyatiba sa Pagpapalakas ng Ekonomiya (RICHES)* na proyekto na habang ang mga babaeng negosyante ay nagpupumilit na pamahalaan ang mga pasanin sa paggawa ng kanilang mga negosyo sa mga gawain sa bahay at walang bayad na trabaho sa pagprotekta, marami ang bumaling sa mga pinakamalapit sa kanila upang humingi ng tulong—sa kanilang mga anak.

Ang Grameen Foundation, sa pakikipagtulungan sa American Bar Association Rule of Law Initiative at pinondohan ng the U.S. Department of Labor, Office of Child Labor, Forced Labor at Human Trafficking (OCFT), ay inilunsad ang proyektong RICHES na may layuning responsableng suportahan ang mga negosyo ng kababaihan, at mabawasan ang panganib ng mapaminsalang pagpapatrabaho sa mga kabataan at kababaihan o ang paggamit ng iba pang negatibong diskarte. Upang makamit ang layuning ito, bumuo ang RICHES ng isang toolkit sa Women's Economic Empowerment (WEE) Actors upang bigyan sila ng mga praktikal na ideya at tool upang pagsamahin at tasahin ang pagprotekta ng kabataan at ligtas na mga kasanayan sa negosyo sa kabuuan ng trabaho nila. Para sa mga layunin ng proyektong RICHES, ang WEE Actors ay anumang entidad o indibidwal na sumusuporta sa pagpapaunlad o pagpapalawak ng mga negosyo ng kababaihan, nagbibigay ng kabuhayan o serbisyong pinansyal, at/o sumusuporta sa kababaihan (sa buong mundo) sa mga pagsisikap na pataasin ang kanilang pag-access sa mga oportunidad sa ekonomiya, lalo na ang mga naninirahan sa papaunlad na ekonomiya.

Isinaayos sa tatlong yugto ang RICHES toolkit (tingnan ang Larawan 1 sa ibaba).

Ang Unang Bahagi ay kumakatawan sa isang **minimum na hanay ng mga kasanayan** at mga kaugnay na tool na dapat available at gamitin ng lahat ng WEE Actor upang isulong ang pagprotekta ng kabataan at ligtas at mabuting mga kasanayan sa negosyo sa loob ng mga inisyatiba at/o negosyo ng kababaihan. Sumasaklaw ang Unang Bahagi sa:

1. Pagbuo ng kamalayan sa mga panganib sa kalusugan at kaligtasan ng mga kabataan at kababaihan habang sumusuporta sa mga negosyo ng kababaihan o mga aktibidad ng WEE;
2. Pagtatasa ng mga panganib at pagtukoy sa mga sitwasyon ng mapaminsalang pagpapatrabaho sa mga kabataan at kababaihan at kung paano lutasin ang mga isyung ito;
3. Inilalapat ang mga prinsipyo ng Do No Harm kapag bumubuo at/o nagpapatupad ng mga inisyatiba sa ekonomiya ng kababaihan; at
4. Inaalam kung saan pupunta para sa tulong at kung saan makakahanap ng mga mapagkukunan

Nag-aalok ang **Pangalawa at Pangatlong Bahagi** ng mas komprehensibong diskarte sa pagprotekta at kalusugan ng kabataan at ligtas na mga kasanayan sa negosyo sa pamamagitan ng pananaliksik sa market, pagsasanay at mga pagtatasa sa antas ng organisasyon, direktang pagsasanay ng kalahok, pagbuo ng produkto, at pagsubaybay at pagsusuri.



Larawan 1: Toolkit ng RICHES sa mga Aktor ng WEE



Toolkit sa mga WEE Actor

PAGTATAKDA NG PUNDASYON Yugto 1

Magsimula dito: Gamitin ang mga tool na ito upang bumuo ng **management-level** ng kamalayan at pag-unawa sa mga risk sa organisasyon at programa ng mapaminsalang trabaho sa mga bata at matatanda.

- Paggawa ng Presentasyon ng Kaso
 - Mga Pagsusuri sa Panganib
 - Gabay sa Social Performance Management (SPM) (SPM Assessment Lang)
 - Pagsasanay sa Pag-unawa sa Mapanganib na Trabaho (sa Management Lang)
 - Gabay sa Mga Ugnayan (Listahan ng Pakikipag-ugnayan sa Pang-emergency at External na Suporta Lang)
-
- Gabay sa mga Investor (sa Mga Investor Lang)

BUUIN ANG ISTRUKTURA Yugto 2

Gamitin ang mga tool na ito upang magkaroon ng kamalayan sa **frontline staff-level** at bigyang-prioridad ang mga bago o pinahusay na produkto at serbisyo.

- Gabay sa Social Performance Management (SPM) (Lahat ng mga tool)
- Pag-unawa sa Mapanganib na Pagsasanay sa Trabaho (kasama ang Lahat ng Staff)
- Gabay sa Pananaliksik sa Market
- Gabay sa Mga Serbisyong Pananalapi
- Workshop sa Disenyo

ISALI ANG MGA KALAHOK Yugto 3

Gamitin ang mga tool na ito upang magkaroon ng kamalayan sa **participant-level** at suportahan ang mga pangangailangan nila.

- Gabay sa Mga Ugnayan (Lahat ng mga tool)
- Gabay sa Business Diagnostics (Papel + Digital na Bersyon)
- Gabay sa Intra-Household na Dayalogo
- Kurikulum ng Mapanganib na Negosyo (Papel + Digital na Bersyon)
- Gabay sa Pagsubaybay at Pagsusuri

Upang ma-access ang buong toolkit, kumonsulta sa <https://grameenfoundation.org/riches>.



Gabay sa kung Paano Gamitin ang Pag-uusap sa loob ng tahanan

PAGTATAKDA NG PUNDASYON
Yugto 1

BUJIN ANG ISTRUKTURA
Yugto 2

ISALI ANG MGA KALAHOK
Yugto 3

Ang Gabay sa Intra-Household ay dinisenyo upang maging bahagi ng **Pangatlong Bahagi: Isali ang mga Kalahok**.

Paglalarawan ng Proseso: Naglalayong bumuo ng kapasidad ng mga WEE Actor ang Gabay sa Pag-uusap sa loob ng tahanan na ito na isali ang mga sambahayan at komunidad sa mga pag-uusap tungkol sa mapaminsalang pagpapatrabaho sa mga kabataan at kababaihan, mga panganib sa negosyo, pagpapabuti ng mga kondisyon sa pagtatrabaho, paggawa ng desisyon, kasarian, at kapangyarihan na nauugnay sa mga kalahok ng WEE Actor at mga pamilya nila. Binubuo ito ng apat na interactive na mga sesyon na naglalayong isali ang mga pamilya sa pag-uusap tungkol sa negosyo at mga mapagkukunan ng pamilya, kabilang ang paggawa na ginagamit. Sa pagtatapos ng bawat sesyon, hinihikayat ang mga kalahok na gumawa ng mga desisyon at mga punto ng aksyon tungo sa pagtiyak ng ligtas at mabuting kapaligiran ng negosyo sa lahat, kabilang ang kanilang mga anak. Siguraduhing basahin nang mabuti ang Mga Pangunahing Hakbang sa Pag-oorganisa ng mga Dayalogo upang maunawaan kung ano ang gagawin bago, habang, at pagkatapos isagawa ang mga ito.

Mga Kailangang Materyales:

- Malaking buto, beans, o cut-out ng mga buto (2 bawat kalahok)
- Mga papel na may kulay/meta card
- 5-6 na marker, art materials (krayola, lapis, gunting)
- Flipchart/manila paper
- Masking tape
- Panulat sa bawat kalahok
- Naka-print na mga mukha ng emoji sa mga pagsusuri sa sesyon
- Mga naka-print na worksheet (1 bawat sambahayan)
- Mga naka-print na larawan ng 5 Mga Panganib

Mahalalagang Konsepto na Dapat Tandaan:

Ang mapaminsalang trabaho para sa mga kakabataan, o child labor, ay kahit anong trabaho na humahadlang sa pag-unlad ng isang kabataan at trabaho na: a) pisikal, mental, o moral na mapanganib at nakakapinsala sa mga kabataan; at b) nakakasagabal sa pag-aaral ng kabataan. Halinhinang ginagamit ang **mapaminsalang pagtatrabaho ng mga kakabataan** sa terminong **mapaminsalang trabaho para sa mga kakabataan o child labor**.

Mapaminsalang trabaho sa mga nasa hustong gulang, o Mga Hindi Katanggap-tanggap na Kundisyon sa Pagtatrabaho o UACW, ay anumang trabaho na itinuturing na nakapipinsala at kadalasang nakakabataany sa sahod (hal. kung nagbibigay ang trabaho ng kumikitang sahod), oras ng pagtatrabaho at mga araw ng pahinga (hal. oras ng trabaho na lumalampas sa walong oras sa isang araw



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

Mga Hakbang: Idinisenyo ang Gabay sa Pag-uusap sa loob ng tahanan upang umakma sa iba pang mga tool sa RICHES Toolkit. Lubos na inirerekomenda na kumpletuhin muna ng mga target na kalahok ang [Kurikulum ng Mapanganib na Negosyo ng RICHES](#) bago isagawa ang mga Pag-uusap sa loob ng tahanan. Binubuo ang mga sesyon ng dayalogo sa mga paksang ipinakilala sa [Kurikulum ng Mapanganib na Negosyo ng RICHES](#) at maaaring gamitin bilang isang follow-up na aktibidad upang higit na hikayatin ang mga babaeng negosyante at mga sambahayan nila na gumawa ng mga konkretong desisyon upang gawing ligtas at mabuti ang kanilang mga negosyo.

Ang tool 2 ng [Gabay sa Business Diagnostics ng RICHES](#) ay naka-embed sa Sesyon 3 ng Gabay na ito. Tool 1: Ang Listahan ng Pakikipag-ugnayan sa Pang-emergency at External na Suporta na makikita sa [Gabay sa Pagbuo ng mga Linkage ng RICHES](#) ay binanggit sa Sesyon 4 kung saan maaaring matukoy ang mga lokal na organisasyon at mapagkukunan bilang mga istruktura ng suporta sa pagtulong sa mga sambahayan sa pagharap sa mga hadlang sa pagkamit ng mga pangarap sa mga anak nila.

Kailangang Oras: 90-120 minuto (1.5-2 oras) kada sesyon

Mga Kailangang Pag-aakma:

- *Oras:* Maaaring maging flexible ang mga iskedyul ng dayalogo depende sa pagiging available at pangangailangan ng komunidad. Maaari itong mapadali bawat linggo sa loob ng apat na linggo, dalawang kalahating araw, o, bilang hindi gaanong gustong opsyon, isang buong araw. Sumangguni at sumang-ayon sa mga kalahok tungkol sa pinakamagandang oras na isagawa ang mga sesyon upang matiyak na makakadalo ang mga babaeng kliyente, kanilang asawa, at iba pang miyembro ng sambahayan.
- *Bilang ng mga kalahok:* Dahil sa mga restriksiyon sa COVID-19, limitahan ang mga kalahok sa maximum na 4 na sambahayan o 8 kalahok mula sa parehong kapitbahayan o nayon. Maghanap ng mabuting espasyo sa pag-aaral sa loob ng kapitbahayan o nayon upang maiwasan ang malayuang pagbiyahe ng mga kalahok upang dumalo sa mga dayalogo at upang bigyang-daan ang kinakailangang panlipunang pagdistansya.
- *Mga Aktibidad:* Dinisenyo ang mga aktibidad na makikita sa gabay na ito sa piling mga komunidad sa Pilipinas at El Salvador at maaaring kailanganing iangkop bago gamitin sa ibang mga bansa, rehiyon, o lokalidad. Kasama ang isang **Lokal na Gabay sa Pag-aakma** sa Annex upang gabayan ang mga facilitator sa kung anong mga aktibidad sa bawat sesyon ang dapat isaalang-alang sa modipikasyon.

Mga Gastos sa Paggamit ng Gabay: Ang oras at badyet ng staff ang pangunahing gastos sa paggamit ng gabay na ito upang magsagawa ng mga dayalogo. Dapat isama sa pagsasaalang-alang sa badyet ang mga sumusunod na item:

- pagsasanay ng mga facilitator;
- transportasyon;
- lugar sa mga dayalogo;
- mga materyales na kailangan sa mga aktibidad, at,
- mga pagkain o meryenda sa mga kalahok, depende sa konteksto.

Mga Panganib na Isasaalang-alang: Mga isyu na hindi laging natural na lumalabas sa mga pag-uusap ng pamilya ang mga paksang tinalakay sa mga dayalogo Sa ilang kultura, maaaring mahirap sa mga kababaihan



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

na pag-usapan ang mga ito dahil sa dinamika ng kakayahan na tinukoy ng mga pamantayan, halaga, at gawi ng komunidad. Dahil naglalahad ang mga dayalogong ito ng mga sensitibong paksa, bumubuo ng mga potensyal na pagbabago sa kakayahan, at nagtataguyod ng paggawa ng desisyon sa sambahayan, mahalagang maunawaan ang mga Prinsipyo ng Do No Harm bago isagawa ang mga dayalogo at bihasa o sinanay sa mga pamamaraan ng pangangasiwang ito ang trainer/facilitator. Tingnan ang Annex: **Paano I-aplay ang mga Prinsipyo sa DO NO HARM sa mga Dayalogo** upang malaman pa.

Samakatuwid, inilaan ito upang pangasiwaan ang isang ginabayan na pag-uusap sa isang ligtas na dako sa mga miyembro ng pamilya/komunidad. Hinihikayat nito ang "pagkakasundo ng pamilya"¹ na diskarte sa pamamagitan ng paggabay sa mga lalaki at babae na gumagawa ng desisyon at aksyon na gawing ligtas at mabuti ang mga negosyo nila sa lahat sa pamamagitan ng mga sistematikong aktibidad at talakayan. Inirerekomenda na ang mga bihasang facilitator lamang ang mangasiwa sa gabay at mga sesyong ito.

Mga wika: Available sa English, Filipino, at Spanish ang gabay na ito.

¹ Mercy Corps. (2018). Toolkit ng Sambahayang Dayalogo. Portland, O: Mercy Corps.
https://www.mercycorps.org/sites/default/files/2019-11/Household%20Dialogue%20Toolkit_EN.pdf



Pangatlong Bahagi Isali ang mga Kalahok

Mga Mahahalagang Hakbang sa Pag-organisa ng mga Pag-uusap sa loob ng tahanan

Bago ang Dayalogo

Bumuo ng team ng dayalogo

Maaaring mahirap ayusin nang mag-isa ang mga sambahayang dayalogo. Dahil dito, makakatulong ang pag-organisa ng team ng dayalogo upang mag-organisa at mangasiwa sa mga sesyon na gagawing mas madali ang pagsasagawa sa pamamagitan ng pamamahagi ng mga gawain. Gayundin, nagpapatibay sa pagbili at pagmamay-ari ng layunin ng proyekto ang pagsali sa mga pinuno at miyembro ng komunidad sa mga dayalogo. Maaaring binubuo ang team ng dayalogo ng, ngunit hindi limitado sa, mga may kredibilidad sa team na tina-target mong imbitahan sa mga dayalogo, gaya ng:

- Mga kinatawan mula sa institusyon/organisasyon sa pananalapi
- Mga pinuno ng komunidad/grupo na kasali sa institusyon/organisasyon sa pananalapi
- Mga pinuno ng mga kooperatiba/asosasyon/mga negosyong nakakabataany sa komunidad kung saan miyembro ang kababaihan
- Mga pinuno o opisyal ng nayon
- Kinilalang facilitator/s ng dayalogo

Bago ang mga sambahayang dayalogo, tipunin ang team upang talakayin ang layunin ng mga sambahayang dayalogo at upang magtakda ng malinaw na mga inaasahan at tungkulin. Makakatulong ang team sa mga sumusunod na gawain:

- Pagpili at pag-imbata ng mga kalahok;
- Paghahanda ng mga logistical na pangangailangan tulad ng paghahanap ng mga angkop na lugar at materyales;
- Pagkilos bilang mga co-facilitator sa panahon ng aktwal na pagsasagawa ng mga dayalogo; at
- Pagsuporta sa pagsubaybay sa progreso ng mga desisyon at aksyon ng mga kalahok.

Mag-imbata ng mga kalalakihan at kababaihan sa team ng dayalogo upang matiyak ang isang balanseng representasyon ng kasarian, lalo na dahil sumasaklaw sa mga tungkuling may kasarian sa sambahayan ang mga paksang sakop sa dayalogo. **Lubos na pinapayuhan na may kasamang kahit isang babae at isang lalaki ang team ng dayalogo.**

Napakahalaga ng papel ng mga facilitator ng dayalogo sa tagumpay ng mga pag-uusap sa loob ng tahanan. Dahil sa potensyal na kontrobersyal na katangian ng mga dayalogong ito, nangangailangan sila ng mga advanced na kasanayan sa pagtulong. Samakatuwid, isang partikular na mahalagang hakbang sa yugto ng paghahanda ang pagpili ng facilitator.

Sino ang dapat mangasiwa ng mga dayalogo? Mga facilitator na:

- May karanasan sa pagdidisenyo at/o pangangasiwa sa mga partisipasyon at konsultasyon na workshop;
- May kaalaman sa kasarian at pag-unlad at/o pagpapalakas ng ekonomiya ng kababaihan;



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

- Pamilyar sa mga prinsipyo ng pag-aaral ng mga kababaihan at mga diskarte sa pamamahala ng kontrahan; at
- Pamilyar sa lokal na konteksto at alam ang lokal na wika.

Tiyakin ang balanse ng kasarian sa mga facilitator, lalo na dahil maaaring maging lubos na kontrobersyal ang mga paksang tulad ng mga nauugnay sa mga tungkulin at tradisyon ng kasarian. Bilang isang tuntunin, dapat mayroong hindi bababa sa dalawang facilitator - isang lalaki at isang babae - upang magsagawa ng mga dayalogo. Makakatulong ang pagkakaroon ng kapwa lalaki at babae na facilitator na balansehin ang mga talakayan. Hindi inirerekumenda na magsagawa ng mga dayalogo kung hindi available ang lalaki at babae na facilitator.

Tukuyin ang grupo ng mga kalahok

Tukuyin kung sino ang gusto mong anyayahan sa mga sambahayang dayalogo. Makakatulong sa iyo ang pagkilala sa audience mo na maunawaan ang konteksto nila at gumawa ng mga kinakailangang kultural na pakikibagay sa mga gabay sa sesyon. Makipag-usap sa mga pinuno ng komunidad upang siyasatin ang mga kultural na pamantayan, value, at gawi ng komunidad na may kaugnayan sa mga isyu ng kasarian, paggawa ng desisyon sa sambahayan, negosyo, at pagprotekta ng kabataan. Magtanong tungkol sa kanilang mga antas ng karunungan at mga uri ng negosyong pinapasukan upang matulungan kang maiangkop ang mga sesyon sa kasalukuyang sitwasyon nila. Halimbawa, maaaring hindi kumportable sa pagsulat ng mga sagot nila ang mga kalahok na may limitadong karunungan. Dahil dito, tukuyin at italaga ang mga co-facilitator mula sa team ng dayalogo upang tumulong sa pagdokumento ng mga sagot at output ng grupo.

Upang mapakinabangan ang oras at kalidad ng mga dayalogo, pinakamainam na limitahan ang grupo sa maximum na 10 sambahayan (o 10 pares ng mga miyembro ng sambahayan). Dapat rin na higit pang tukuyin ang laki ng grupo sa magagamit na espasyo sa pag-aaral gayundin ng anumang mga restriksyon sa social distancing sa kaso ng COVID-19 o iba pang mga restriksyon.

Tukuyin ang petsa, oras, at lugar ng dayalogo mo

Lubos na nakadepende sa pagiging available ng mga kalahok ang pakikilahok at pagkumpleto ng mga sambahayang dayalogo. Sumangguni sa target na grupo ng mga kalahok sa mga pinaka-kumbinyenteng araw at oras nila upang mahikayat ang pagdalo. Flexible at madaling iakma ang mga dayalogo ng sambahayan depende sa pagiging available nila.

Maghanap ng lugar na madaling ma-access ng mga kalahok at nakakatulong sa pag-aaral at pag-uusap. Disenyo ang pisikal na set-up upang mapadali ang pakikipag-ugnayan ng grupo. Ayusin ang mga upuan sa isang kalahating bilog o hugis-U upang magkakarap ang mga kalahok. Maglagay ng mga mesa at iba pang kasangkapan sa labas ng bilog upang lumikha ng isang bukas na espasyo sa mga aktibidad ng grupo. Siguraduhin na komportable, maaliwalas, maliwanag, at walang mga abala ang lugar ng pag-aaral.

Pagpili at pag-imbita ng mga kalahok

Isa pang mahalagang elemento sa yugto ng paghahanda ng mga dayalogo ang pagpili ng kalahok at maaaring sanhi na magtagumpay o masira ang proseso. Gaya ng idiniin kanina, ang mga kalahok lamang na dumaaan sa [Kurikulum ng Mapanganib na Negosyo ng RICHES](#) ang dapat isaalang-alang na lumahok sa mga dayalogo. Dahil marami sa mga paksang sakop sa mga dayalogo ay umiikot sa mga isyu ng kasarian at mga dinamikong kakayahan sa loob ng sambahayan, maaari silang magdulot ng mga hindi pagkakasundo o humantong sa higit pang mga problema sa loob ng sambahayan gaya ng karahasan na nakakabataany sa



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

kasarian. Kaya naman, mahalagang pumili ng mga kalahok na nagpakita ng mabuting pag-unawa at pagpapahalaga sa mga konsepto sa [Kurikulum ng Mapanganib na Negosyo ng RICHES](#) at bukas at handang i-level up ang mga talakayan tungkol sa pagprotekta sa mga kabataan at miyembro ng sambahayan na kasangkot o sumusuporta sa negosyo mula sa mga pinsala at panganib sa lugar ng trabaho. Pinakamabuting makipag-ugnayan sa mga opisyal ng nayon at/o pinuno ng komunidad, kapag pumipili at nag-iimbita ng mga target na kalahok mo.

Kapag nag-iimbita ng mga kalahok, siguraduhing malinaw na ihatid ang mga layunin ng mga dayalogo at ang mga potensyal na benepisyo nila sa mga pamilya at negosyo ng target na kalahok. Magsusulong sa pagbili at pakikilahok sa mga dayalogo ang pag-highlight sa mga ito. Gumamit ng iba't ibang paraan ng komunikasyon upang makipag-ugnayan sa kanila tulad ng mga pagbisita sa bahay, tawag, o mga social networking platform. Magpadala ng mga pormal na liham ng imbitasyon kung kinakailangan. Mahalagang banggitin sa mga imbitasyon na ganap na boluntaryo ang pakikilahok sa mga dayalogo at may karapatan silang tanggihan ang pakikilahok.

Magandang ideya na magkaroon ng listahan ng mga back-up/halili sa mga target na sambahayan kung sakaling hindi makasali ang ilan sa kanila. Paalalahanan ang mga kalahok isang linggo at isang araw bago ang nakatakdang sesyon upang mapataas ang posibilidad na makadalo.

Maghanda ng mga materyales, sketch/presentasyon, at tala

Bago ang bawat sesyon ng dayalogo, dapat na maingat na basahin ng mga facilitator ang gabay sa sesyon upang malaman ang paksa, daloy ng mga aktibidad, at mga paghahandang kailangan upang maisagawa ang sesyon. Nagbibigay ang kahon ng impormasyon sa simula ng bawat gabay sa sesyon ng isang listahan ng mga layunin ng sesyon, mga materyales na kailangan, at kinakailangang oras upang makumpleto ito. Maging malikhain at gumamit ng mga katutubo o ginamit muli na materyales kapag naaangkop upang mabawasan ang mga gastos sa mga materyales sa pagsasanay.

Nangangailangan din ang ilang mga sesyon ng mga karagdagang paghahanda tulad ng mga role play o mga kwentong may larawan. Nagbibigay ng karagdagang mga tagubilin ang bawat hakbang sa proseso ng dayalogo sa mga facilitator kung paano gagawin ang mga iminungkahing aktibidad. Siguraduhing magplano at gumawa ng mga pagsasaayos sa mga naturang aktibidad upang matiyak ang maayos na daloy ng sesyon ng dayalogo.

Nagbibigay ng mga karagdagang input ang karamihan sa mga sesyon ng dayalogo, tulad ng mga kahulugan ng mga konsepto at kabataans/patakaran, sa mga kalahok upang tulungan sila sa paggawa ng mga mahuhusay na desisyon at plano ng pagkilos sa mga sambahayan nila. Mahalagang maunawaan ng mga facilitator ang mga konseptong ito upang matugunan ang anumang mga pagdududa o paglilinaw mula sa mga kalahok. Makikita sa **Gabay sa Lokal na Pag-aakma** sa Mga Annex ang mga karagdagang detalye kung paano iaangkop ang mga ito sa lokal na konteksto.

Sa panahon ng mga dayalogo, maaaring lumitaw ang ilang isyu na maaaring mangailangan ng agarang aksyon pagkatapos. Punan ang Tool 1: Patiunang makikita ang Listahan ng Pakikipag-ugnayan sa Pang-emergency at External na Suporta sa [Gabay sa Pagbuo ng mga Linkage ng RICHES](#) upang matiyak na mayroon kang mga detalye sa pakikipag-ugnayan sa mga awtoridad o organisasyon na maaari mong kontakin sa isang referral. Lubos na inirerekomenda na maghanda ang organisasyon mo ng isang sistema ng referral sa mga ganitong uri ng problema. Makakatulong din ito kung sakaling magtanong ang mga kalahok kung saan o kanino sila maaaring makipag-ugnayan kapag gusto nilang humingi ng karagdagang

suporta.

Sa panahon ng Dayalogo

2.1. Ipakilala ang dayalogo

Simulan ang bawat dayalogo ng pasimulang pag-uusap at gawing komportable ang mga kalahok. Tanggapin at pasalamat sila sa pagdalo sa sesyon.

Partikular na nakatuon ang unang sesyon sa pagbuo ng isang komportableng kapaligiran, kaligtasan, at pagtitiwala sa mga kalahok at team ng dayalogo. Itinatakda nito ang kondisyon sa mga susunod na sesyon sa pamamagitan ng paglalalatag ng pangunahing layunin, pagtatakda ng mga inaasahan, at pagtatatag ng mga alituntunin o pangunahing panuntunan.

Nagsisimula ang mga sunud-sunod na sesyon sa pagrepaso sa kung ano ang tinalakay sa mga nakaraang sesyon. Pagkatapos ay binibigyang-daan nito ang mga kalahok na ibahagi ang kanilang pinakamahalagang natututunan at anumang paunang resulta ng desisyon at mga aksyon na natukoy sa huling sesyon. Nagbibigay din ang hakbang na ito ng paraan upang humingi sila ng karagdagang paglilinaw sa mga nakaraang paksa bago magpatuloy sa susunod na paksa ng talakayan.

2.2. Pasiglahin ang dayalogo

Ang pangunahing seksyon ng dayalogo ang susunod na hakbang sa sesyon at nahahati sa tatlong bahagi.

Nagpapakilala sa paksa ang unang bahagi sa pamamagitan ng iba't ibang uri ng pagsasanay tulad ng mga talakayan sa maliliit na grupo, mga role play, at mga kuwento.

Ang plenary o grupong talakayan kabataany sa paksang inilahad ang ikalawang bahagi. Nag-aalok ang mga gabay sa sesyon ng isang set ng mga medyo sistematiko na Mga Gabay na Tanong upang makatulong sa pag-navigate ng mga kalahok sa talakayan. Itinatampok nila ang mga pangunahing bagay na dapat saklawin sa dayalogo. Gayunpaman, huwag malimitahan sa mga tanong na ito. Huwag mag-atubiling magtanong ng karagdagang mga katanungan o suriin ang mga ideya ng mga kalahok kung sa tingin mo ay kinakailangan ito sa desisyon at mga aksyon na gagawin. Ang pagtalakay sa mga hadlang o hamon sa mga kasanayan ang isang halimbawa nito. Maaari mo ring laktawan ang ilang tanong depende sa daloy ng talakayan. Minsan tumutugon ang mga kalahok sa ilang mga katanungan nang magkakasabay kaya hindi na kailangang magtanong ng mga kaugnay o masusing katanungan. Alalahanin ito upang hindi na kailangang ulitin ng mga kalahok ang mga sagot at mapaikli ang mga talakayan.

Pinagsasama-sama ng huling bahagi ang mga miyembro ng parehong sambahayan upang mag-brainstorm, gumawa ng mga desisyon, at magplano ng mga kongkretong susunod na hakbang gamit ang isang template sa pagpapalano ng aksyon. Bigyan ng sapat na oras ang mga kalahok upang makumpleto ang hakbang na ito dahil ito ang pinakamahalagang output sa mga dayalogo.

Mahalaga ang pagsasaayos ng daloy ng talakayan. Himukin ang lahat na lumahok sa dayalogo ngunit huwag pwersahin o pilitin ang sinuman na magsalita kung hindi nila gusto. Sa mga talakayan o aktibidad ng maliliit na grupo, makatulong ang mga co-facilitator na matiyak kasali ang lahat at walang sinuman ang ibinubukod. Lalabas ang mas mahusay na mga ideya kapag kasali ang lahat. Kailangang makiisa ang lahat sa talakayan upang mapataas ang kalidad ng dayalogo at ang kalidad ng mga solusyon at desisyong ginawa. Magkaroon ng kamalayan sa oras na ginugol sa bawat tanong ngunit tiyaking hindi mag-aalinlangan ang mga kalahok sa talakayan. Bilang isang facilitator, maaari mo ring gamitin ang isang "Parking Lot" o isang



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

malaking papel o flipchart kung saan nagtatala ka ng anumang natitirang mga tanong o isyu na lumalabas sa mga dayalogo.

Sa panahon ng pag-uusap, hilingin sa isang miyembro ng team ng dayalogo na tumulong sa pagsusulat at pagdodokumento ng proseso, talakayan, at mga punto ng aksyon, kabilang ang mga punto ng hindi pagkakasundo at pinagkasunduan. I-highlight ang mga binanggit at kwento mula sa mga kalahok at kumuha ng mga larawan at video, nang may pahintulot nila. Maaaring magsilbi ang mga ito bilang katibayan ng pagkilos at pagbabago sa mga ulat at maaaring magamit upang higit pang isulong ang suporta sa mga sambahayang dayalogo.

2.3. Tapusin at hilingin sa mga kalahok na suriin ang dayalogo

Isang mahalagang bahagi ng mga sambahayang dayalogo ang feedback ng kalahok. Nakakatulong ang paghiling sa kanila na suriin ang mga dayalogo, ibahagi ang mga natutunan nila, at tukuyin ang anumang mga agwat sa proseso na maaaring mapabuti sa susunod na sesyon upang muling pahasayin ang mga dayalogo na umangkop sa mga pangangailangan ng mga kalahok. Sa pagtatapos ng bawat dayalogo sa Hakbang 3, mayroong isang serye ng mga tanong sa ebalwasyon na itatanong sa mga kalahok. Mahahanap mo rin ang mga tanong na ito sa Tool 10 ng [Gabay sa M&E ng RICHES](#). Inirerekomenda din na pagkatapos ng bawat pag-uusap, makipagkita sa mga miyembro ng team ng dayalogo na naroroon sa sesyon upang suriin at pag-usapan ang tungkol sa sesyon at gumawa ng mga naaangkop na pagsasaayos sa susunod. Ang ilang mga halimbawang tanong na itatanong sa koponan ay maaaring:

- Kung ano ang naging maganda sa kung paano pinangasiwaan ang dayalogo?
- Ano ang dapat nating pagbutihin sa susunod na pagkakataon?
- May nakita ba tayong mga pagsulong ng kalahok?
- Mayroon bang anumang sandali ng pag-aalala?

Pagkatapos ng Dayalogo

Hindi nagtatapos sa apat na sesyon ang mga sambahayang dayalogo. Isang kritikal na bahagi ng dayalogo ang pagsubaybay sa pag-usad ng pagpapatupad ng desisyon ng sambahayan at mga punto ng aksyon na itinakda sa bawat sesyon. Maaaring isama ang mga follow-up sa regular na lingguhan o buwanang pagpupulong ng mga miyembro ng mga institusyon/organisasyon sa pananalapi. Maaari ring mag-organisa ng mga focus group discussion ang team ng dayalogo kasama ang mga kalahok na nakakumpleto ng mga dayalogo makalipas ang 3 buwan o pagkatapos ng 6 na buwan upang suriin ang mga pagbabagong ginawa nila sa kanilang mga negosyo at mangalap ng feedback sa anumang mga hamon, aral na natutunan, at magagandang kasanayan na naranasan nila. Maaaring magsilbi ang mga ito bilang karagdagang input, epekto, at mga halimbawa sa proseso ng pag-uusap sa mga susunod na round bilang bahagi ng proseso ng pagsubaybay at ebalwasyon.

Pag-unawa sa Papel ng mga Facilitator sa mga Dayalogo

May mahalagang bahagi sa tagumpay ng mga sambahayang dayalogo ang mga facilitator. Gabayan ang mga kalahok sa buong proseso ng pag-uusap ang pangunahing pokus nila upang matiyak na mananatiling nasa tamang landas sa mga layunin ng sesyon ang daloy ng talakayan. Isang mahusay na facilitator ng dayalogo:

- tinitiyak na malinaw na nauunawaan ng mga kalahok ang mga layunin ng dayalogo;
- nagsisikap na makilala ang mga kalahok;
- hindi kinokontrol ang nilalaman ng talakayan;
- tinitiyak ang makabuluhang partisipasyon ng lahat ng kalahok;
- lumilikha ng isang ligtas na kapaligiran sa pagiging bukas;
- malinaw na nagsasalita, gumagamit ng mga simpleng termino, at umiiwas sa jargon;
- aktibong nakikinig at hinihikayat ang mga kalahok na gawin din ito;
- iniwasan ang mga negatibong komento;
- flexible at alam kung paano gumawa ng mga pagsasaayos sa mga iskedyul at proseso ng pag-uusap kung kinakailangan;
- hinihikayat ang mga kalahok sa isang pag-uusap upang maunawaan ang mga pananaw nila; at
- hinihikayat ang pagmamay-ari at kontrol ng mga kalahok sa mga desisyon at aksyon nila.

Mga Tip sa Mga Facilitator ng Dayalogo

- Tandaan na wala sa facilitator ang lahat ng sagot. Sumali ang mga kalahok sa sesyon na may napakaraming karanasan at maraming maidadagdag. Dapat magturo at matuto ang lahat ng kalahok (kabilang ang facilitator).
- Mahalaga ang pisikal na set-up o istraktura. Mas mainam, ayusin ang mga kalahok sa isang kalahating bilog o hugis U upang matiyak na makikita ng lahat ang kanilang mga kasamang kalahok sa panahon ng dayalogo. Makakatulong ang pag-aalis ng mga mesa sa gitna na lumikha ng isang mas bukas na kapaligiran sa dayalogo.
- Sa simula ng aktibidad, pasimulan ang pag-uusap at tunguhin na bumuo ng tiwala.
- Magtakda ng malinaw na mga panuntunan kabataany sa pinagkasunduan ng grupo. Suriin ang mga panuntunang ito kapag may mga salungatan o hindi pagkakasundo.
- Kilalanin ang audience mo. Maghahanda ito sa pagtatanong mo ng mga tamang katanungan.
- Abangan ang verbal at non-verbal cues ng mga kalahok. Bigyang-pansin hindi lamang ang mga aktibong kalahok kundi pati na rin ang mga hindi.
- Pamahalaan ang daloy ng talakayan. Himukin ang lahat na lumahok sa dayalogo ngunit huwag pwersahin o pilitin ang sinuman na magsalita kung hindi nila gusto.
- Sa mga talakayan o aktibidad ng maliliit na grupo, makakatulong ang mga co-facilitator na matiyak kasali ang lahat at walang sinuman ang ibinubukod. Lalabas ang mas mahusay na mga ideya kapag kasali ang lahat. Nagpapataas ng kalidad ng dayalogo at kalidad ng mga solusyon at desisyong ginawa ang pagtipon ng lahat na sumali sa talakayan.
- Matuto ng mga diskarte sa kung paano haharapin ang mga kalahok na nakakagambala o nangingibabaw sa mga pag-uusap.



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

- Kilalanin at igalang ang mga pananaw ng bawat kalahok. Pahalagahan ang value ng kaalaman at input ng mga kalahok.
- Suriin at/o linawin ang mga punto kung kinakailangan, lalo na sa mga hindi pagkakasundo.
- Sa pagtatapos ng mga pangunahing punto ng talakayan, kunin at ibuod/pagsamahin ang mga pangunahing ideya/opinyon mula sa grupo.
- Laging tandaan ang Do No Harm na Balangkas (Tingnan ang Annex).



Mga Sesyon

Sesyon 1: Panimula – Pagtatanim ng mga Binhi sa Kinabukasan ng Ating mga Anak

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng aktibidad na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

- Naunawaan ang mga layunin ng pag-uusap sa loob ng tahanan
- Inilarawan ang mga pangarap nila sa kinabukasan ng kanilang mga anak at ang mga potensyal na hadlang sa pagsasakatuparan ng mga pangarap na ito
- Bumuo ng isang plano ng aksyon upang malampasan ang mga hadlang at hamon sa pag-abot ng mga pangarap nila sa kanilang mga anak
- **Desisyon at Puntong Pang-aksyon:** Gumawa ng mga plano upang malampasan ang mga hadlang at tiyaking makakapag-aral ang mga kabataan at makapagtapos ng pag-aaral

Mga Materyales

- Naka-print na mga smiley na mukha (☺ ☹ ☺) sa ebalwasyon
- Naka-print na kopya ng Worksheet 1 (magagamit sa Annex)
- Malaking buto, tulad ng beans, o cut-out ng mga buto (2 bawat kalahok)
- Mga may kulay na papel/meta card
- 5-6 na mga marker
- Flipchart
- Masking tape
- Mga art material (krayola, lapis)
- Mga nametag sa mga facilitator at kalahok

Oras: 60 minuto

Hakbang 1: Batiin ang mga kalahok at ipakilala ang pag-uusap sa loob ng tahanan (10 minuto)

Magandang umaga/hapon, sa lahat! Salamat sa pagdalo ninyo ngayon. Malugod kong tinatanggap kayong lahat sa Pag-uusap sa loob ng tahanan sa Pagprotekta sa Kabataan at Kaligtasan at Kondisyon ng Negosyo. Ako si _____ mula sa (sabihin ang posisyon at organisasyon mo), ang facilitator ninyo sa sesyon ngayon. (*Ipakilala rin ang team ng dayalogo/co-facilitator*)

Tagubilin: Hilingin sa lahat na ipakilala ang kanilang mga pangalan, ilang anak (ilang lalaki at ilang babae) ang mayroon sila sa sambahayan, at kung anong negosyo/kabuhayan ang meron sila.]

Sabihin: Sa susunod na ilang linggo/sesyon, sisimulan natin ang isang paglalakbay upang matutunan at gumawa ng mga desisyon tungkol sa mga isyu sa kaligtasan at kalusugan sa negosyo, at mapaminsalang pagpapatrabaho ng kabataan sa pamamagitan ng dayalogo. Layunin ng mga dayalogong ito na tulongan ang mga micro-entrepreneur na sambahayan tulad ng sa inyo na magsalita tungkol sa nakakapinsalang pagpapatrabaho sa kabataan at kababaihan at gumawa ng mga desisyon nang magkasama bilang isang pamilya at/o bilang isang komunidad.

Inaasahan namin na magiging lugar ang aktibidad na ito sa ating ligtas na pag-uusap tungkol sa ating mga alalahanin sa kaligtasan at kalusugan sa negosyo, mga solusyon sa brainstorming, at gumawa ng mga desisyon nang magkasama upang mapanatiling ligtas at mabuti ang ating mga negosyo sa lahat, kabilang



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

ang mga anak natin. Bago tayo magpatuloy, kailangan nating magtatag ng ilang mga pangunahing tuntunin upang matiyak na magiging magalang sa lahat ang ating aktibidad at magagawa nating makamit ang ating mga layunin. Anong mga pangunahing tuntunin sa tingin mo ang dapat nating gamitin?

Mga Tagubilin: Isulat ang mga mungkahi ng mga kalahok sa may kulay na papel/meta card at i-post ang mga ito sa dingding/flipchart. Tanungin ang grupo sa pinagkasunduang mga pangunahing tuntunin.)

Mga halimbawa ng mga pangunahing panuntunan:

1. *Dumating sa oras.*
2. *Maging present, iwasan ang paggamit ng mga cell phone.*
3. *Magtanong kung may pagdududa o hindi malinaw.*
4. *Makilahok at mag-ambag sa talakayan.*
5. *Igalang ang mga opinyon at pananaw ng iba kahit na hindi ka sumasang-ayon sa kanila.*
6. *Aktibong makinig kapag nagsasalita ang iba.*
7. *Walang side conversation.*
8. *Maging bukas ang isipan!*

May tanong ba kayo sa akin bago tayo magpatuloy? (Kung mayroon, tandaan ang mga tanong at tugunan ang mga ito). Kung wala, simulan na natin!

Hakbang 2: Pag-usapan ang mga adhikain sa kinabukasan ng mga kabataan (40 minuto)

Aktibidad 2.1 Pagbabahagi ng maliit na grupo (10 minuto)

Mga Tagubilin:

1. *Hatiin ang mga kalahok sa mga grupo na may 3-4 na miyembro ng parehong kasarian. Wala dapat sa parehong grupo ang mga kalahok mula sa parehong sambahayan.*
2. *Ipamahagi ang mga buto (o mga seed cut-out) sa bawat grupo (2 seeds bawat kalahok).*
3. *Hilingin sa kanila na pumili ng isang sekretarya na maaaring gumawa ng mga tala sa mga sagot ng grupo at isang reporter na maglalahad ng mga sagot nila sa malaking grupo.*
4. *Kung may limitadong karunungan o hindi komportable sa pagsusulat ang grupo, hilingin sa isang co-facilitator na maupo sa bawat grupo upang tumulong sa pagkuha ng mga tala. Maglibot at tiyaking maibabahagi ng lahat ng kalahok ang kanilang mga sagot.*

Sabihin:

Lahat tayo ay may mga pangarap o adhikain sa kinabukasan ng ating mga anak. Mga binhi sa isang mas maliwanag na kinabukasan sa ating mga anak ang mga pangarap na ito. Sa susunod na 20 minuto, talakayin ang mga sumusunod sa grupo mo. Siguraduhing maglaan ng oras upang makapagbahagi ang bawat miyembro.

- Gamit ang mga buto, ibahagi ang mga mithiin mo o pangarap sa iyong mga anak/mga apo na may edad 17 pababa (1 buto/seed-cut-out sa bawat pangarap)
- Anumang partikular na mga pangarap sa mga batang lalaki
- Anumang partikular na mga pangarap sa mga batang babae
- Mga hamon sa pagsasakatuparan ng mga pangarap na ito sa mga lalaki at babae

Opsyonal na Aktibidad: Hilingin ang bawat grupo na iguhit/ilarawan ang mga pangarap na natukoy nila



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

sa mga batang lalaki at mga batang babae o mga kabataan sa kabuuan kung walang pagkakaiba. Magbigay ng mga art materials sa bawat pangkat.

Aktibidad 2.2 Pagtalakay sa plenaryo (20 minuto)

Mga Tagubilin:

1. Pagkatapos ng 10 minuto ng talakayan ng maliliit na grupo, hilingin sa mga kalahok na bumalik sa malaking bilog para sa talakayan sa plenaryo.
2. Gamitin ang mga gabay na tanong sa ibaba upang mapadali ang talakayan sa plenaryo.

Sabihan ang mga Facilitator: Nagbibigay ng kumpletong listahan ng mga tanong ang Mga Gabay na Tanong upang matulungan kang mag-navigate sa talakayan. Maaari mong tanungin ang lahat o laktawan ang iba depende sa daloy ng talakayan. Minsan sinasagot ng mga kalahok ang ilang tanong nang magkakasabay kaya hindi na kailangang magtanong ng mga kasunod na tanong. Alalahanin ito upang hindi na kailangang ulitin ng mga kalahok ang mga sagot at mapaikli ang mga talakayan.

Sabihin:

Ngayong naibahagi na ng bawat isa sa inyo ang inyong mga pangarap, hamon, at plano sa inyong grupo, pakinggan natin kung ano ang napag-usapan ng mga grupo niyo.

Mga Gabay na Tanong sa Talakayan sa Plenaryo:

- **Ano ang mga hangarin o pangarap mo sa iyong mga anak?**
 - *Kung isinagawa ang opsyonal na aktibidad: Hilingan ang bawat pangkat na magtanghal at maikling ipaliwanag ang kanilang iginuhit/ilustrasyon sa malaking grupo. I-post ang kanilang mga guhit sa dingding pagkatapos.*
- **May mga pagkakaiba ba sa mga pangarap sa mga batang lalaki at mga batang babae? Kung oo, ano ang mga ito at ano ang mga dahilan ng mga pagkakaibang ito?**
- **Sa palagay mo, makakatulong ba ang edukasyon sa pagkamit ng mga pangarap mo sa iyong mga anak? Bakit o bakit hindi?**
- **Ano ang maibibigay o magagawa ng edukasyon sa mga anak mo?**
- **Paano makatutulong ang pag-aaral sa pagbuo ng kinabukasan ng mga anak mo?**
- **Ano ang mga hadlang sa pagtupad ng mga pangarap mo sa kanila?**
- **Ano ang mga hamon na makapagtapos ang mga kabataan ng kanilang pag-aaral?**

Mga Tagubilin:

1. Kolektahin ang mga may kulay na papel/meta card sa bawat tanong at ayusin ang mga ito nang naaayon sa isang flipchart o dingding.
2. Pagsama-samahin ang magkatulad na sagot at paghiwalayin ang mga natatanging sagot upang makita ng lahat.
3. Ibuod ang mga pangarap sa mga lalaki at babae, ituro ang mga pangunahing hadlang, at i-highlight ang mga pangunahing planong ibinahagi.



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

Aktibidad 2.3. Paggawa ng desisyon sa sambahayan at pagpapalano ng aksyon (10 minuto)

Mga Tagubilin: Pagkatapos ng pagsama-sama sa talakayan sa plenaryo, hilingin sa mga kalahok na hanapin ang kanilang kapareha/kasambahay upang talakayin ang sumusunod:

- **Ano ang mga pangarap mo sa iyong mga anak?**
- **Anong mga partikular na hadlang ang nakikita mo sa pagkamit ng mga pangarap na iyon?**
- **Ano ang plano mong gawin upang malampasan ang mga hadlang at hamon sa mga pangarap mo sa iyong mga anak?**
- **Anong tulong o suporta sa labas ang maaaring kailanganin mo?**

Mga Tagubilin:

1. *Mamigay ng mga kopya ng Worksheet 1 o maaari kang magbigay ng mga blangkong papel.*
2. *Ipanukala na bumuo ng isang talahanayan ang mga kalahok tulad ng nasa ibaba o mag-ayos ng isang flip chat na sumasalamain sa talahanayan sa ibaba upang may sanggunian ang mga mag-asawa sa mga tanong na dapat nilang talakayin.*
3. *Kung may limitadong karunungan ang grupo, maaari mong gamitin ang mga larawan upang ipaalala sa kanila ang mga punto ng talakayan. Mga iminungkahing larawan na maaaring iguhit sa session.*

Tapusin ang aktibidad sa pamamagitan ng pagsasabi ng:

Mayroon ba kayong anumang mga katanungan o paglilinaw sa mga kasama mong kalahok? (Kung mayroon, pangasiwaan kaagad ang palitan). Salamat sa lahat sa pagbabahagi ng mga saloobin at ideya ninyo. Tapikin ang partner mo sa likod at sabihin, 'good job!'

Hakbang 3: Tapusin at suriin ang sesyon (10 minuto)

Sabihin:

Sana may natutunan kayong lahat sa sesyon ngayon. Pinaalalahanan tayong lahat tungkol sa ating mga pangarap sa kinabukasan ng ating mga anak at kung gaano kahalaga ang edukasyon sa pagtulong sa kanila na magkaroon ng magandang kinabukasan. Nakita rin natin na maraming hadlang upang maabot nila ang mga pangarap natin sa kanila ngunit natukoy natin ang ilang pangunahing plano upang matulungan tayong malampasan ang mga hamon.

Sa pag-uwi mo, gusto kong kausapin mo ang iyong mga anak at iba pang miyembro ng sambahayan mo tungkol sa mga pangarap mo sa kanila at ang mga hamon na iyong kinakaharap upang makamit ang mga pangarap na ito. Tanungin din sila kung ano ang kanilang mga pangarap at talakayin ang mga plano upang malampasan ang mga hamong ito nang magkasama. Sa susunod na linggo, gusto naming marinig ang tungkol sa karanasan ninyo tungkol dito. Mangyaring maglaan ng ilang oras upang pag-isipan o pangalagaan ang iyong sarili pagkatapos ng bawat dialog; maaaring isang paglalakad iyon, isang sandali upang magmuni-muni sa isang inumin, o pagkuha ng ilang malalim na paghinga.

Ebalwasyon ng Sesyon

Sabihin:

Bago tayo magtapos, gusto kong malaman kung ano ang masasabi mo tungkol sa ating unang sesyon. May



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

tatlo akong emoji na kumakatawan sa mga posibleng damdamin mo sa ating aktibidad: 😊 😞 😊. Ilalagay ko sila sa harap at sa bilang ng 3, pumila sa emoji na pinakamahusay na naglalarawan sa nararamdaman mo tungkol sa tinalakay natin sa sesyon.

(Magbilang hanggang 3. Kapag nakapila na ang lahat ng kalahok, magtanong sa isang boluntaryo mula sa bawat linya upang ipaliwanag kung bakit pinili nila ang smiley.)

Mga tanong sa ebalwasyon ng sesyon:





- Bakit mo pinili emoji face na ito?
- Ano ang pinakanagustuhan mo sa ating sesyon? Ano ang hindi mo nagustuhan?
- Anong bagong ideya ang natutunan mo? Ano ang mga napagtanto mo?
- Ano sa palagay mo ang dapat nating pagbutihin sa susunod na sesyon?

Paalala sa mga facilitator: Dapat mong itala kung ano ang sagot ng mga kalahok sa mga tanong na ito. Pagkatapos ng sesyon, magmuni-muni at magpasya kung ano ang maaari mong gawin sa ibang paraan o isama sa susunod na sesyon.

Salamat sa pakikilahok ninyong lahat nang napakaaktibo. Bigyan natin ang ating sarili ng 3 palakpakan, 3 padyak, at sabay-sabay nating isigaw ang 'Papasukin natin ang ating mga anak sa paaralan!'

Sana makita kitang muli sa susunod na linggo (paalalahanan ang mga kalahok sa petsa, oras, at lugar)!

Worksheet 1: Ang Mga Pangarap ko sa Aking Mga Anak

Pangarap ko sa mga anak ko na...	Gayunpaman, may mga hamon/hadlang sa pagsasakatuparan ng pangarap na ito...	Upang malampasan ang mga hamon/hadlang, plano ko/ako ay...	Upang makamit ito, kakailanganin ko ang sumusunod na suporta/tulong...
			
1.			



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

2.			
3.			



Sesyon 2: Pag-unawa sa Ating Mga Sambahayang Dinamiko

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng aktibidad na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

- Sinuring mga tungkuling ginagampanan ng bawat miyembro ng pamilya sa tahanan at sa negosyo/enterprise
- Mga nakalarawang kasanayan sa paggawa ng desisyon sa sambahayan at pinansyal na bagay
- Naghanda ng action plan ng mga pagbabagong gagawin sa sambahayan at negosyo upang maging pantay at ganap ang trabaho at paggawa ng desisyon
- **Desisyon at Puntong Pang-aksyon:** Gawing pantay at ganap ang mga gawaing bahay, trabaho, at paggawa ng desisyon sa lahat sa sambahayan

Mga Materyales

- Mga naka-print na kopya ng 24-Oras na Mga Template ng Kalendaryo (Worksheets 2.1a at 2.1b, isang kopya kada sambahayan)
- Mga naka-print na kopya ng Plano sa Paggawa ng Desisyon ng Sambahayan (Worksheet 2.2, isang kopya kada sambahayan)
- Flipcharts (gumuhit ng 2 set ng Venn Diagram)
- Mga naka-print na emoji (😊 😞 😊) sa ebalwasyon
- May kulay na papel/meta card (i-print o isulat ang 10 gamit sa bahay sa Venn Diagram na Aktibidad)
- Mga marker
- Masking tape

Paghahanda:

- Makipag-usap sa isang pinuno ng komunidad o boluntaryo upang makakuha ng ideya tungkol sa pang-araw-araw na buhay at mga kaugalian sa paggawa ng desisyon ng mga kalahok.
- Kung kinakailangan, maghanda ng 1-2 boluntaryo upang ibahagi ang karanasan nila sa pakikipag-usap tungkol sa kanilang mga pangarap, hamon, at plano sa mga miyembro ng kanilang pamilya.

Oras: 60 minuto

Hakbang 1: Batiin ang mga kalahok at ipakilala ang sesyon (5 minuto)

Magandang umaga/hapon, sa lahat! Maligayang pagdating sa ating 2nd Sambahayang Dayalogo sa Pagprotekta ng Kabataan at Kaligtasan at Kondisyon ng Negosyo. Ako si _____ mula sa (sabihin ang posisyon at organisasyon mo), ang facilitator ninyo sa sesyon ngayon. (*Ipakilala rin ang co-facilitator*)

Sa nakaraang sesyon, tinalakay natin ang mga pangarap mo sa iyong mga anak, ang mga hamon na kinakaharap mo upang makamit ang mga pangarap na ito, at ilang mga paunang plano upang matugunan ang mga hamong ito.

Hiniling namin sa iyo na pag-usapan ito sa mga anak at miyembro ng sambahayan mo. Sino ang gustong magbahagi ng kanilang karanasan tungkol dito? (*Magtanong sa 1-2 boluntaryo.*)

May tanong ba kayo sa akin bago tayo magpatuloy? (Kung mayroon, tandaan ang mga tanong at tugunan ang mga ito). Kung wala, simulan na natin!



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

Hakbang 2: Nagsasaliksik nang mas malalim sa sambahayang dinamiko (45 minuto)

Aktibidad 2.1. 24 oras na kalendaryo (20 minuto)

Sabihin:






Magpopokus ang sesyon natin ngayon sa pag-unawa sa sambahayan dinamiko natin. Nais nating tingnan kung paano ginagawa ng ating mga sambahayan ang mga pang-araw-araw na gawain at kung paano sila gumagawa ng mga desisyon sa bahay at sa mga negosyo.

Mga Tagubilin:

1. *Hatiin ang mga kalahok sa dalawang grupo – 1 sa mga lalaki at 1 sa mga babae. (Sa kaso ng malaking bilang ng mga kalahok, limitahan ang laki ng bawat pangkat sa 10 at lumikha ng higit pang mga grupo).*
2. *Pagkatapos ng 10 minuto ng trabaho, pagsama-samahin ang mga grupo at ipalahad sa kanila ang kanilang output.*
3. *Mamigay ng mga kopya ng 24 oras na kalendaryo, isang naka-print sa mga babae at isang naka-print sa mga lalaki (nasa Annex ang mga blangkong kopya).*
4. *Bilang kahalili, sa mga grupo kung saan mababa ang karunungan, maaari kang mamigay ng ilang piraso ng may kulay na papel kung saan maaaring magsulat ng mga salita o gumuhit ng mga larawan ng mga aktibidad ang mga miyembro ng grupo. Upang makapagsimula sila, maaaring kailanganin mong magbigay ng larawan na tumutugma sa mga dako na gusto mong saklawin.*

Sa ating unang aktibidad, isipin kung paano mo ginugol ang oras mo araw-araw. Sa grupo mo, talakayin at gumawa ng listahan ng iyong mga aktibidad araw-araw simula sa paggising hanggang sa oras ng iyong pagtulog. Sa mga kababaihan, ilita din ang mga aktibidad ng mga batang babae at iba pang mga kababaihan sa sambahayan mo. Sa mga lalaki, ilita ang mga aktibidad ng mga batang lalaki at iba pang mga lalaki sa sambahayan mo. Mayroon kang 10 minuto upang gawin ito. Pumili ng isang tao mula sa grupo mo na maikling maglalahad ng output ninyo pagkatapos.






Worksheet 2.1a: 24-oras na Kalendaryo sa Mga Kalalakihan

Oras ng Araw (24 na oras)	Mga gawaing pambahay na ginagawa ng mga kababaihanng lalaki	Mga gawaing pambahay na ginagawa ng mga batang lalaki	Mga aktibidad sa negosyo na ginagawa ng mga kababaihanng lalaki	Mga aktibidad sa negosyo na ginagawa ng mga batang lalaki
				

Worksheet 2.1b: 24-oras na Kalendaryo sa Mga Kababaihan

Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES



Oras ng Araw (24 na oras)	Mga gawaing pambahay na ginagawa ng mga kababaihanng babae	Mga gawaing pambahay na ginagawa ng mga batang babae	Mga aktibidad sa negosyo na ginagawa ng mga kababaihanng babae	Mga aktibidad sa negosyo na ginagawa ng mga batang babae
				

Sabihin:

Ngayong naplano mo na ang 24 oras na iskedyul mo sa iyong pamilya, pakinggan natin kung ano ang napag-usapan ng mga grupo ninyo. Maaari bang mailahad nang maikli ng bawat pangkat ang kanilang iskedyul?

Mga Tagubilin:

1. Pagkatapos ng grupong presentasyon, hilingin sa mga kalahok na bumalik sa malaking bilog para sa talakayan sa plenaryo.
2. Gamitin ang mga gabay na tanong sa ibaba upang mapadali ang talakayan sa plenaryo.

Mga Gabay na Tanong sa Talakayan sa Plenaryo:

- **Ano ang mapapansin mo sa mga aktibidad na ginagawa ng mga kababaihan, kalalakihan, batang babae, at batang lalaki? May pagkakaiba ba ang pang-araw-araw na gawain ng mga kalalakihan at kababaihan, batang babae at lalaki?**
- **Anong partikular na tungkulin ang ginagampanan ng bawat miyembro ng pamilya (kalalakihan, kababaihan, batang lalaki, at batang babae) sa tahanan? Paano nakakaapekto ang mga tungkuling ito sa kanilang pang-araw-araw na buhay?**
- **Ano ang mga tungkulin ng mga miyembro ng pamilya sa negosyo/enterprise? Paano nakakaapekto ang mga tungkuling ito sa kanilang pang-araw-araw na buhay?**
- **Pantay ba na hinati sa pagitan ng mga kalalakihan at kababaihan ang trabaho ba sa bahay at sa negosyo? Kung hindi, sino ang gumugugol ng mas maraming oras sa paggawa ng mga gawain sa bahay? Paano sa mga aktibidad sa negosyo?**

Paalala sa mga facilitator:

- Nagbibigay ng kumpletong listahan ng mga tanong ang *Mga Gabay na Tanong sa itaas* upang matulungan kang mag-navigate sa talakayan. Maaari mong tanungin ang lahat o laktawan ang iba depende sa daloy ng talakayan. Minsan sinasagot ng mga kalahok ang ilang tanong nang magkakasabay kaya hindi na kailangang magtanong ng mga kasunod na tanong. Alalahanin ito upang hindi na kailangang ulitin ng mga kalahok ang mga sagot at mapaikli ang mga talakayan.
- Abangan ang mga tungkuling ginagampanan ng kasarian na maaaring lumabas sa talakayan.
- I-highlight ang pagkakatulad at pagkakaiba sa mga gawain/aktibidad sa mga kalalakihan at

Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

kababaihan at magsiyasat sa dahilan.

- *Tapusin sa pamamagitan ng pagbibigay-diin kung gaano kahalaga ang maging mulat sa mga gawain ng bawat miyembro ng pamilya at gumawa ng mga may layuning pagsasaayos upang matiyak na nahahati nang naaayon sa lahat ang trabaho at walang sinuman ang nagtatrabaho nang higit sa kanyang kakayahan.*

Aktibidad 2.2 Venn diagram sa paggawa ng desisyon (15 minuto)

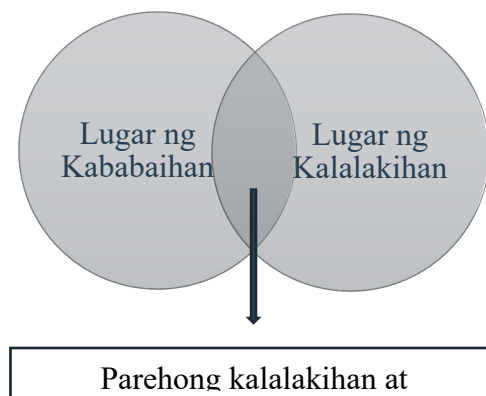
Sabihin:

Sa ating susunod na aktibidad, gusto kong mas malalim pa nating suriin ang mga kasanayan sa paggawa ng desisyon ng inyong mga sambahayan. Makakatulong sa iyong gumawa ng mas matalinong mga desisyon, lalo na sa mga anak mo ang pag-unawa sa kung paano gumawa ng mga desisyon ang mga sambahayan ninyo.

Mga Tagubilin:

1. *Hilingin sa mga kalahok na bumalik sa dati nilang grupo.*
2. *Bigyan sila ng mga may kulay na papel/metacard ng mga gamit sa bahay, masking tape at guhit ng Venn Diagram.*
3. *Hilingin silang pumili ng isang reporter na maglalahad ng output ng grupo mamaya.*

Halimbawa ng Venn Diagram:



Sabihin:

Salamat sa lahat sa inyong mga input. Kabataany sa aming Venn Diagram, may mga desisyon na pangunahing ginawa ng mga babae (i-highlight kung ano ang nakasulat sa kaliwang bahagi), at pangunahing ginawa ng mga lalaki (i-highlight kung ano ang nakasulat sa kanang bahagi). Nakikita rin natin na may mga desisyon na ginawa ng pareho at kababaihan (i-highlight kung ano ang nakasulat sa gitna). Tiningnan din namin ang mga bentaha at disbentaha ng paggawa ng magkasamang mga desisyon gayundin ang pagkonsulta sa iba pang miyembro ng sambahayan bago tayo gumawa ng mga desisyon sa mga bagay na nakakaapekto rin sa kanila.

Aktibidad 2.3. Paggawa ng desisyon sa sambahayan at pagpapalano ng aksyon (10 minuto)

Mga Tagubilin: Pagkatapos ng pagsasama-sama ng talakayan sa plenaryo, hilingin sa mga kalahok na hanapin ang kanilang kapareha/kasambahay upang talakayin ang sumusunod at punan ang worksheet:



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

- Ano ang 2-3 na bagay na maaari mong gawin upang gawing mas pantay na ipinamahagi ang mga gawaing bahay/aktibidad sa mga miyembro ng sambahayan?
- Anong 2-3 na bagay ang maaari mong gawin upang mapabuti ang paggawa ng desisyon sa iyong tahanan at gawin itong mas ganap?

Worksheet 2.2: Plano sa Paggawa ng Desisyon ng Sambahayan

Upang gawing mas pantay na maipamahagi ang mga gawaing bahay, gagawin namin ang...	Upang gawing mas pantay na maipamahagi ang mga aktibidad sa negosyo, gagawin namin ang...	Pagbubutihin namin ang paggawa ng desisyon sa aming tahanan sa pamamagitan ng...

Tapusin ang aktibidad sa pamamagitan ng pagsasabi ng:

Mayroon ba kayong anumang mga katanungan o paglilinaw sa mga kasama mong kalahok? (Kung mayroon, pangasiwaan kaagad ang palitan). Salamat sa lahat sa pagbabahagi ng mga saloobin at ideya ninyo. Tapikin sa likod ang katabi mo at sabihing, 'good job!'

Hakbang 3: Tapusin at suriin ang sesyon (10 minuto)

Sabihin:

Sana may natutunan kayong lahat sa sesyon ngayon. Tiningnan natin ang mga tungkuling ginagampanan ng bawat miyembro ng ating sambahayan sa bahay at nakita natin na maaari tayong gumawa ng higit pang mga pagpapabuti sa kung paano natin maipamahagi ang mga workload sa bahay at sa negosyo. Sinaliksik din natin nang mas malalim kung paano ginagawa ang mga desisyon at kung paano ito nakakaapekto sa sambahayan.

May tanong ba kayo sa akin bago tayo magpatuloy? Kung walang ng mga tanong, dito na natatapos ang ating 2nd na Sambahayang Dayalogo.

Ebalwasyon ng Sesyon

Sabihin:

Bago tayo magtapos, gusto kong malaman kung ano ang masasabi ninyo sa ating pangalawang sesyon. May tatlo akong emoji na kumakatawan sa mga posibleng damdamin mo sa ating aktibidad: 😊 😞 😐. Ilalagay ko sila sa harap at sa bilang ng 3, pumila sa emoji na pinakamahasay na naglalarawan sa nararamdaman mo tungkol sa tinalakay natin sa sesyon.

(Magbilang hanggang 3. Kapag nakapila na ang lahat ng kalahok, magtanong sa isang boluntaryo mula



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

sa bawat linya upang ipaliwanag kung bakit pinili nila ang smiley.)

Mga tanong sa ebalwasyon ng sesyon:

- **Bakit mo pinili ang emoji na ito?**
- **Ano ang pinakanagustuhan mo sa ating sesyon? Ano ang hindi mo nagustuhan?**
- **Anong bagong ideya ang natutunan mo? Ano ang mga napagtanto mo?**
- **Ano sa palagay mo ang dapat nating pagbutihin sa susunod na sesyon?**

Paalala sa mga facilitator: Napakahalagang itala mo kung ano ang sagot ng mga kalahok sa mga tanong na ito. Pagkatapos ng sesyon, magmuni-muni at magpasya kung ano ang maaari mong gawin sa ibang paraan o isama sa susunod na sesyon.

Salamat sa pakikilahok ninyong lahat nang napakaaktibo. Bigyan natin ang ating sarili ng 3 palakpakan, 3 padyak at sabay-sabay, isigaw natin ang 'Magkasama tayong gumawa ng mas mabuting desisyon!'

Sana makita kitang muli sa susunod na linggo (paalalahanan ang mga kalahok sa petsa, oras, at lugar)!



Sesyon 3: Panatilihing Ligtas at Mabuti ang Ating Mga Negosyo

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng aktibidad na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

- Natukoy na mga panganib sa kaligtasan at kalusugan sa negosyo
- Nakabuo ng mga solusyon upang mabawasan ang mga panganib sa kaligtasan at kalusugan sa negosyo
- Nakabalangkas ng plano ng pagkilos ng mga pagbabagong gagawin sa negosyo upang mapanatili itong ligtas at mabuti sa lahat
- **Desisyon at Puntong Pang-aksyon:** Gumawa ng mga konkretong pagbabago upang gawing ligtas at mabuti ang mga negosyo sa lahat

Mga Materyales

- Naka-print na mga kopya ng Mga Larawan 1-6 (sa Annex) ng 5 na Mga Panganib ng Mapaminsalang Trabaho ng Kabataan at Kaligtasan at Kondisyon sa Negosyo
- Naka-print na mga smiley na mukha (☺ ☹ ☺) sa ebalwasyon
- Flipchart
- May kulay na papel/Mga Metacard
- Mga marker
- Masking tape

Paghahanda:

- Hilingin sa 2-3 na pinuno ng komunidad o kalahok ng hindi bababa sa 2 araw bago ang sesyon na gumanap sa isang role-play (magbigay ng scenario o script)

Oras: 60 minuto

Hakbang 1: Batiin ang mga kalahok at ipakilala ang sesyon (5 minuto)

Magandang umaga/hapon, sa lahat! Maligayang pagdating sa ating 3rd Sambahayang Dayalogo sa Pagprotekta ng Kabataan at Kaligtasan at Kondisyon ng Negosyo. Ako si _____ mula sa (sabihin ang posisyon at organisasyon mo), ang facilitator ninyo sa sesyon ngayon. (*Ipakilala rin ang co-facilitator*)

Sa nakaraang sesyon, tiningnan natin ang mga tungkuling ginagampanan ng bawat miyembro ng ating sambahayan sa bahay at nakita natin na maaari tayong gumawa ng higit pang mga pagpapabuti sa kung paano natin maibabahagi ang mga trabaho sa bahay at sa negosyo. Sinaliksik din natin nang mas malalim kung paano ginagawa ang mga desisyon at kung paano ito nakakaapekto sa sambahayan.

Sino ang gustong magbahagi ng pinakamahalagang natutunan o pagtanto na kanilang natamo sa dayalogo ng nakaraang sesyon? (*Magtanong sa 1-2 boluntaryo.*)

May tanong ba kayo sa akin bago tayo magpatuloy? (Kung mayroon, tandaan ang mga tanong at tugunan ang mga ito). Kung wala, simulan na natin!

Hakbang 2: Pagtukoy sa mga panganib sa kaligtasan at kalusugan sa negosyo (45 minuto)

Aktibidad 2.1. Role Play (20 minuto)

Sabihin:

Sa ating mga negosyo, maaari tayong makatagpo ng mga panganib na maaaring magdulot ng pinsala o panganib sa ating kalusugan at kaligtasan. Maaaring dumating ang mga panganib sa kaligtasan at kalusugan



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

sa negosyo sa anyo ng mga matatalas na kasangkapan, sobrang pagkakalantad sa araw, mahabang oras ng trabaho, stress, at kaunting oras sa pahinga o paglilibang. Maaaring magdulot ng iba't ibang panganib sa ating kalusugan at kaligtasan ang mga panganib na ito. Lima sa mga pinakakaraniwang panganib sa kaligtasan at kalusugan sa negosyo na maaari nating harapin ay (*magbigay ng mga halimbawa ng bawat panganib habang ipinapakita ang Mga Larawan 1-6 na nauugnay sa bawat panganib sa ibaba*):

1. **Pisikal.** Maaaring sanhi sa mga aksidente ang mga sakit o maging ang kamatayan, pagdadala ng mabibigat na kargada, paggawa ng paulit-ulit na paggalaw, pagkapagod, hindi sapat na pahinga, o malakas na ingay.
2. **Kemikal.** Maaaring mapinsala ang kalusugan natin ng mga lason na nakapasok sa ating katawan bilang resulta ng pagkakalantad sa mga nakakapinsalang kemikal gaya ng mga pestisidyo, tina, mga solusyon sa paglilinis, dumi ng hayop, o basura.
3. **Emosyonal.** Maaari ring makapinsala sa atin sa emosyonal ang trabaho na napapailalim sa emosyonal o pandiwang pang-aabuso, stress mula sa pagtatrabaho ng mahabang oras, walang oras na makasama ang iba, at takot sa mga abusadong tao sa trabaho.
4. **Paglago at Pag-unlad.** Kapag nagtatrabaho tayo, kailangan nating protektahan ang ating mga anak mula sa paggawa ng trabahong hindi tumutugma sa kanilang edad at pangangatawan at maaaring pigilan sila sa paglaki o pamumuhay ng normal at malusog na pamumuhay.
5. **Edukasyonal.** Maaaring hadlangan din ng trabaho ang ating mga anak na pumasok at makilahok sa paaralan na maaaring mangyari kapag wala silang sapat na pahinga, nagtatrabaho ng mahabang oras, walang oras sa pag-aaral, o dumaranas ng mga pinsala at sakit na nauugnay sa trabaho.

Sabihin:

Saksihan natin ang isang maikling presentasyon mula sa ating mga boluntaryong aktor. Habang pinapanood ang skit, gusto kong bigyang pansin ninyo kung ano ang ginagawa ng mga karakter at isipin ang kapaligiran na kanilang kinaroroonan. Isipin ang mga pinsala at panganib na nalantad sa kanila sa mga negosyo nila.

Paalala sa mga facilitator: Bago ang sesyon, makipag-usap sa isang pinuno ng komunidad upang itanong kung ano ang mga karaniwang uri ng negosyo o kabuhayan ng mga sambahayan sa komunidad. Magandang maghanda ng scenario na sumasalamin sa kanilang mga negosyo upang madali silang maka-relate.

Role Play:

- **Senaryo 1 (sa mga rural na lugar):** *Ilarawan ang mga manggagawang lalaki at babae na nag-aani ng tubo o pinya (angkop sa pangunahing pananim sa komunidad). Kinabibilangan ng mga panganib ang pisikal na pinsala mula sa paggamit ng matatalim na kasangkapan, sakit mula sa init ng araw sa mahabang oras, emosyonal na pinsala mula sa pagkakaroon ng napakaliit na suweldo, kemikal mula sa paggamit ng mga pestisidyo, at nagiging malnoris o bansot ang mga kabataan sa pagdadala ng mabibigat na kargada.*
 - *Mga Karakter: 1 kababaihanng lalaki, 1 kababaihanng babae at 1 batang lalaki (maaaring gampanan ng isang kababaihanng lalaki ngunit may tag bilang kabataan) mga manggagawa ng tubo/pinya*
 - *Props: Mga tool, tangkay ng tubo/pinya, sombrero, guwantes, sprayer*



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

- *Eksena: nag-aani ng tubo/pinya ang mga tauhan.*
 - *nakasuot ng sombrero ang kababaihanng babae, walang guwantes habang pinuputol ang mga tangkay, na nagpapakita ng mga palatandaan ng pisikal na pagkahapo;*
 - *hindi nakasuot ng guwantes ang kababaihanng lalak habang may dalang mga hiwa na tangkay; at*
 - *nag-iispray ang kabataan ng pataba nang walang maskara, guwantes, nagkakamot ng mga braso at binti.*
- *Dayalogo: wala*
- **Senaryo 2 (sa mga lungsod na lugar):** *Ilarawan ang isang pamilyang nagmamay-ari ng isang maliit na convenience store. Kabilang sa mga panganib ang pagtatrabaho ng mahabang oras araw-araw (nagbubukas nang napakaaga sa umaga at nagsasara ng tindahan sa gabi), emosyonal na pinsala mula sa stress tungkol sa pagkakaroon ng sapat na kita sa tindahan, walang oras sa paglilibang, sekswal o pisikal na pananakit habang nasa daan papunta/mula sa supermarket na bumibili ng mga gamit sa tindahan, at hindi pumapasok ang kabataan sa paaralan upang magmanman ng tindahan.*
 - *Mga Karakter: 1 kababaihanng babae at 1 batang babae (maaaring gampanan ng isang kababaihanng babae ngunit may tag bilang kabataan), 1 mamimili na kababaihanng lalaki*
 - *Props: Isang kahon o stand na kumakatawan sa isang negosyo, malaking supot, pitaka, play money, school bag*
 - *Eksena: mga karakter ang namamahala sa tindahan.*
 - *Nakipag-usap ang kababaihanng babae (ina) sa batang babae na lumiban sa paaralan upang magbantay ng tindahan upang makapunta siya sa supermarket at bumili ng karagdagang mga stock ng tindahan. Naglalagay ng play money sa pitaka, nagreklamo tungkol sa maliit na kita, kumukuha ng malaking supot at umalis.*
 - *Ibinaba ng batang babae ang school bag at pinamamahalaan ang tindahan. Pumunta ang isang kababaihanng lalaking upang bumili ng sigarilyo o alak at nagtanong kung bakit siya ang nagbantay ng tindahan.*

Mga gabay na tanong sa talakayan sa plenaryo:

- **Tungkol saan ang senaryo? Ano ang ginagawa ng mga tauhan?**
- **Ano ang naobserbahan mo sa trabaho ng mga karakter?**
- **Anong mga partikular na kondisyon ng kanilang trabaho ang nakikita mong mapanganib sa kanilang kaligtasan at kalusugan (magtanong ng mga partikular na sagot sa bawat 5 panganib, ipakita ang paglalarawan ng panganib)?**
- **Ano ang maaaring mangyari kung napinsala ang karakter sa mga panganib sa kanyang negosyo?**

Paalala sa mga facilitator:



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES



- Nagbibigay ng kumpletong listahan ng mga tanong ang Mga Gabay na Tanong sa itaas upang matulungan kang mag-navigate sa talakayan. Maaari mong tanungin ang lahat o laktawan ang iba depende sa daloy ng talakayan. Minsan sinasagot ng mga kalahok ang ilang tanong nang magkakasabay kaya hindi na kailangang magtanong ng mga kasunod na tanong. Alalahanin ito upang hindi na kailangang ulitin ng mga kalahok ang mga sagot at mapaikli ang mga talakayan.
- Magtapos sa pamamagitan ng pagsasama-sama ng mga sagot ng mga kalahok at pagbibigay-diin sa kahalagahan ng pagtukoy sa mga pinsala at panganib sa negosyo upang magawa ang mga kinakailangang pagsasaayos/pagbabago upang mapabuti ang kaligtasan at kalusugan sa negosyo.

Aktibidad 2.2 Pagsusuri sa Kaligtasan at Kalusugan sa Negosyo (15 minuto)

Sabihin:

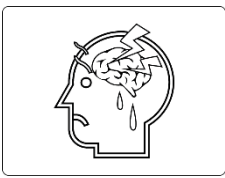
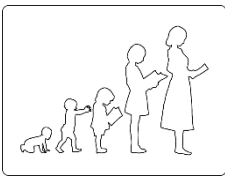
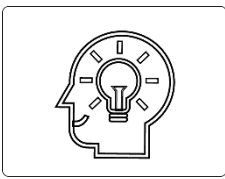
Ngayon, bumalik sa inyong mga sambahayan at tingnan natin ang sarili ninyong mga negosyo. Anong mga pinsala at panganib ang maaari mong makita sa mga negosyo mo? Gamit ang [Gabay sa Business Diagnostics ng RICHES](#) (Tingnan ang Tool 2: Diagnostic sa Panganib sa Kaligtasan at Kalusugan) o Worksheet 3 (sa Annex; halimbawang ibinigay sa ibaba), tukuyin at isulat ang mga uri ng panganib sa negosyo mo sa ikatlong column kabataany sa 5 panganib na napag-usapan natin kanina. Mayroon kang 10 minuto upang makumpleto ang aktibidad na ito.

Worksheet 3: Diagnostic sa Panganib sa Kaligtasan at Kalusugan sa mga Entrepreneur

Grapika	Uri ng Panganib	Mga alalahanin Anong mga alalahanin ang nakikita ko?	Mga Posibleng Istratehiya sa Pagbabawas Anong mga posibleng aksyon ang maaari kong gawin upang mabawasan ang panganib?	Priyoridad (Mataas, Katamtaman, Mababa)	Gagawin ko... Anong mga konkretong hakbang ang plano kong gawin? Tandaan ang WISE.
	Pisikal				
	Kemikal				



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

Grapika	Uri ng Panganib	Mga alalahanin Anong mga alalahanin ang nakikita ko?	Mga Posibleng Istratehiya sa Pagbabawas Anong mga posibleng aksyon ang maaari kong gawin upang mabawasan ang panganib?	Priyoridad (Mataas, Katamtaman, Mababa)	Gagawin ko... Anong mga konkretong hakbang ang plano kong gawin? Tandaan ang WISE.
	Emosyonal				
	Paglago at Pag-unlad				
	Edukasyonal				

Mga Tagubilin: Pagkalipas ng 10 minuto, hilingin sa mga kalahok na bumalik sa malaking grupo ngunit nakaupo kasama ng kanilang sambahayan.

Mga Gabay na Tanong sa Talakayan sa Plenaryo:

- **Anong mga panganib ang matutukoy mo sa sarili mong mga negosyo?**
- **Anong pinsala o panganib ang maaari mong makuha sa mga panganib na ito?**
- **Bakit mahalagang panatilihing ligtas at malusog ang iyong sarili habang nasa trabaho?**
- **Ano ang karaniwan mong ginagawa upang panatilihing ligtas at malusog ang iyong sarili mula sa mga pinsala at panganib sa mga negosyo mo?**

Aktibidad 2.3. Paggawa ng desisyon sa sambahayan at pagpapalano ng aksyon (10 minuto)

Mga Tagubilin: Pagkatapos ng pagsasama-sama ng talakayan sa plenaryo, hilingin sa mga kalahok na talakayin sa kanilang kapareha/kasambahayang miyembro ang mga sumusunod na tanong at punan ang mga natitirang column sa worksheet:

- **Ano ang mga posibleng solusyon/pagpapagaan na maaari mong gawin upang mabawasan ang mga natukoy na pinsala at panganib sa negosyo?**



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

- **Anong mga konkretong pagbabago ang dapat gawin upang matiyak ang kaligtasan at kalusugan sa negosyo sa lahat?**

Tapusin ang aktibidad sa pamamagitan ng pagsasabi ng:

Mayroon ba kayong anumang mga katanungan o paglilinaw sa mga kasama mong kalahok? (Kung mayroon, pangasiwaan kaagad ang palitan). Salamat sa lahat sa pagbabahagi ng mga saloobin at ideya ninyo. Tapikin sa likod ang katabi mo at sabihing, 'good job!'

Hakbang 3: Tapusin at suriin ang sesyon (10 minuto)

Sabihin:

Sana may natutunan kayong lahat sa sesyon ngayon. Nalaman natin na may mga panganib sa ating mga negosyo na maaaring magdulot ng iba't ibang panganib sa ating kalusugan at kaligtasan, na maaaring negatibong makaapekto sa ating mga sambahayan at mga anak. Kapag nangyari ito, isasapanganib din natin ang pagkamit ng ating mga pangarap sa ating mga anak. Nakita natin kung gaano kahalaga na tukuyin ang mga pinsala at panganib sa trabaho upang makahanap tayo ng mga paraan upang pagaanin o bawasan ang mga epekto nito.

Ebalwasyon ng Sesyon

Sabihin:

Bago tayo magtapos, gusto kong malaman kung ano ang masasabi ninyo tungkol sa ating ikatlong sesyon. Alam mo na ang drill. May tatlo akong emoji na kumakatawan sa mga posibleng damdamin mo sa ating aktibidad: 😊 😞 😐. Ilalagay ko sila sa harap at sa bilang ng 3, pumila sa emoji na pinakamahasag na naglalarawan sa nararamdaman mo tungkol sa tinalakay natin sa sesyon.

(Magbilang hanggang 3. Kapag nakapila na ang lahat ng kalahok, hilingin sa isang boluntaryo sa bawat linya na ipaliwanag kung bakit nila pinili ang emoji.)

Mga tanong sa ebalwasyon ng sesyon:

- **Bakit mo pinili ang emoji na ito?**
- **Ano ang pinakanagustuhan mo sa ating sesyon? Ano ang hindi mo nagustuhan?**
- **Anong bagong ideya ang natutunan mo? Ano ang mga napagtanto mo?**
- **Ano sa palagay mo ang dapat nating pagbutihin sa susunod na sesyon?**

Paalala sa mga facilitator:

Napakahalagang itala mo kung ano ang sagot ng mga kalahok sa mga tanong na ito. Pagkatapos ng sesyon, magmuni-muni at magpasya kung ano ang maaari mong gawin sa ibang paraan o isama sa susunod na sesyon.

Salamat sa pakikilahok ninyong lahat nang napakaaktibo. Bigyan natin ang ating sarili ng 3 palakpak, 3 padyak at sabay-sabay nating isigaw ang 'dapat nasa paaralan ang mga kabataan!'

Sana makita kitang muli sa susunod na linggo (paalalahanan ang mga kalahok sa petsa, oras, at lugar)!



Sesyon 4: Pagtitiyak sa Mga Negosyong Angkop sa Kabataan

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng aktibidad na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

- Naiiba ang Pagtatrabaho sa mga Kabataan kumpara sa mapaminsalang trabaho ng kabataan
- Mga nakategoryang pinsala at panganib sa mga nagtatrabahong kabataan
- Bumuo ng plano ng pagkilos sa mga pagbabago upang mabawasan ang pinsala at panganib sa negosyo sa mga kabataan
- Natukoy ang mga kasalukuyang programa, proyekto, at serbisyo sa komunidad na sumusuporta sa mga pamilya at mga kabataan

Mga Materyales

- May kulay na papel (maghanda ng mga ginupit na dahon sa berde at mga bulaklak sa dilaw)
- Mga gunting
- May kulay na papel/Mga Metacard
- Mga marker
- Panulat sa bawat kalahok
- Flipcharts (gumuhit ng puno ng kahoy na may mga sanga)
- Masking tape
- Mga naka-print na kopya ng Worksheet 3 (matatagpuan din sa [Gabay sa Business Diagnostics ng RICHES](#); Tool 2)
- Naka-print na larawan sa kuwento

Paghahanda:

- Makipag-usap sa mga pinuno ng komunidad tungkol sa mga tradisyon o kultural na paniniwala sa komunidad tungkol sa mga batang nagtatrabaho at pagsasali sa mga kabataan sa negosyo
- Rebyuhin ang [Gabay sa Pagbuo ng mga Linkage ng RICHES](#)

Oras: 90 minuto

Hakbang 1: Batiin ang mga kalahok at ipakilala ang sesyon (5 minuto)

Magandang umaga/hapon, sa lahat! Maligayang pagdating sa ating 4th at huling Sambahayang Dayalogo sa Pagprotekta ng Kabataan at Kaligtasan at Kondisyon ng Negosyo. Ako si _____ mula sa (sabihin ang posisyon at organisasyon mo), ang facilitator ninyo sa sesyon ngayon. (*Ipakilala rin ang co-facilitator*)

Noong nakaraang linggo, tiningnan natin ang mga pinsala at panganib sa ating mga negosyo at kung paano ito makakaapekto sa ating mga sambahayan at sa pagkamit ng mga pangarap natin sa ating mga anak. Nag-brainstorm din tayo ng mga paraan upang pagaanin o bawasan ang mga negatibong epekto ng mga panganib na ito.

Sino ang gustong magbahagi ng pinakamahalagang natutunan o pagtanto na natamo mula sa ating huling sesyon? (*Magtanong sa 1-2 boluntaryo.*)

May tanong ba kayo sa akin bago tayo magpatuloy? (Kung mayroon, tandaan ang mga tanong at tugunan ang mga ito). Kung wala, simulan na natin!



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

Hakbang 2: Pinapanatiling ligtas at malusog ang mga kabataan sa negosyo (60 minuto)

Aktibidad 2.1. Pag-alam sa pagkakaiba sa pagitan ng Pagtatrabaho sa mga Kabataan at mapaminsalang trabaho ng kabataan (30 minuto)

Sabihin:

Ngayon, pag-uusapan natin ang mga tungkuling ginagampanan ng mga kabataan sa ating mga negosyo. Una, pakinggan natin ang kwento ni Lina.

Si Lina, isang solong ina ng tatlo, ay nagpapatakbo ng isang maliit na tindahan ng pananahi sa nayon nila. Nang sumiklab ang pandemya ng COVID-19, napilitan siyang isara ang tindahan. Nagpasya siyang magsimula ng isang maliit na negosyo sa paggawa ng mga sausage at pagbebenta ng mga kakanin sa dahon ng saging upang makatulong sa pangangailangan ng pamilya. Tumutulong sa mga gawain ang kanyang dalawang anak na babae na may edad 8 at 15 dahil hindi pa nagsisimula ang pasok. Madalas na gumigising ng maaga ang labinlimang taong gulang na si Kira upang tulungan si Lina sa pagputol at paghahanda ng karne sa mga sausage at sa pagluluto ng mga kakanin sa ibabaw ng uling sa kanilang likod-bahay. Tumutulong sa paghahanda at paghahalo ng mga sangkap sa mga kakanin ang walong taong gulang na si Angela at tumutulong sa pagluluto ng mga kakanin kung minsan. Naglalako din sa umaga si Kira sa kapitbahayan upang magbenta ng mga kakanin. Sa kabilang banda, habang naghahatid ang kanilang ina ng mga order sa mga kalapit na nayon, si Angela ang nag-aalaga sa kanyang nakababatang kapatid na babae sa bahay, ang 5-taong gulang na si Maria. Sa mga araw ng palengke, madalas gumigising sina Kira at Angela ng 3am ng umaga upang tulungan ang kanilang ina na ihanda ang kanilang mga produkto sa paghahatid sa palengke.

Paalala sa mga Facilitator: Nagbibigay ang Mga Gabay na Tanong sa ibaba ng kumpletong listahan ng mga tanong upang matulungan kang mag-navigate sa talakayan. Maaari mong tanungin ang lahat o laktawan ang iba depende sa daloy ng talakayan. Minsan sinasagot ng mga kalahok ang ilang tanong nang magkakasabay kaya hindi na kailangang magtanong ng mga kasunod na tanong. Alalahanin ito upang hindi na kailangang ulitin ng mga kalahok ang mga sagot at mapaikli ang mga talakayan.

Mga Gabay na Tanong sa Talakayan sa Plenaryo:

- **Ano ang nangyari sa pamilya ni Lina?**
- **Gamit ang 5 uri ng panganib na natutunan natin sa Sesyon 3, matutukoy mo ba ang mga panganib na kinakaharap ni Lina at ng kanyang mga anak sa bagong negosyo nilang pagkain?**
- **Ano ang ilan sa mga dahilan kung bakit nagtatrabaho ang mga kabataan sa iyong komunidad?**
- **Anong mga uri ng trabaho ang ginagawa ng mga batang babae sa iyong komunidad? Paano naman sa mga batang lalaki? Ano ang mga panganib na dulot ng mga ganitong uri ng trabaho?**
- **Ano ang sinasabi ng iyong kultura at tradisyon tungkol sa pakikipag-ugnayan sa mga kabataan sa, o sa pagsuporta sa, mga negosyo sa bahay?**
- **Alam mo ba ang anumang mga kabataans o regulasyon sa paligid ng mga kabataan na nagsasagawa ng nakakapinsalang trabaho ng kabataan? Kung oo, ano ang alam mo tungkol dito? (Kung oo, suriin ang mga sagot at itama ang mga maling kuru-kuro sa pamamagitan ng pagpapakilala ng kabataans at mga pangunahing probisyon nito. Kung wala, talakayin nang maikli ang tungkol sa mga pangunahing probisyon sa kabataans tungkol sa mapaminsalang**

Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

pagpapatrabaho ng kabataan (child labor), partikular na ang mga kondisyon sa pagtatrabaho. Gamitin ang talahanayan sa ibaba upang ipaalam ang mga sagot at paglilinaw na maaaring kailanganin mong gawin.)

Pagtatrabaho sa mga Kabataan	Mapaminsalang trabaho ng Kabataan
1. Angkop sa edad ang Pagtatrabaho sa mga Kabataan.	Gawaing mental, pisikal, sosyal, o moral ang mapaminsalang trabaho ng kabataan na mapanganib at nakakapinsala sa isang kabataan, gaya ng trabahong nagdudulot sa kanila ng pagkapagod, pinsala, sakit, stress, kalungkutan, o kahihyan.
2. Trabahong itinalaga lamang ng ilang oras sa isang araw, na hindi nakakaapekto sa oras ng kabataan sa pag-aaral, paglalaro at pahinga ang gawaing pamkabataan.	Trabaho na pumipigil sa isang kabataan na magkaroon ng oras o pagkakataong mag-aral, maglaro o magpahinga ang mapaminsalang trabaho ng kabataan. Kasama sa trabahong tulad nito ang trabaho sa oras ng pag-aaral, mahabang oras ng trabaho sa anumang araw ng linggo, o trabaho sa pagitan ng mga oras pagkatapos ng dilim at pagsikat ng araw.
3. Magpapahusay sa pisikal, mental, at emosyonal na pag-unlad ng kabataan ang Pagtatrabaho sa mga Kabataan.	Trabahong nagdudulot ng pinsala sa katawan, isip, o emosyon ng kabataan gaya ng trabaho: sa mga mataong lansangan; paggamit ng mga mapanganib na kagamitan sa pagsasaka; kinasasangkutan ng pyrotechnics, o ang paghawak ng mga kemikal ang mapaminsalang trabaho ng kabataan. Maaari ring pumigil sa kanila ang mga uri ng trabahong ito sa pag-enroll sa paaralan, pilitin silang huminto nang maaga, hilingin sa kanila na lumiban sa paaralan, o pagsamahin ang pagpasok sa paaralan sa trabaho.
<p>Pandaigdigang: Bago pangasiwaan ang sesyon na ito, siyasatin ang minimum na edad ng mga kabataan na makapagtrabaho at anumang kabataans tungkol sa kung anong mga uri at oras ng trabaho ang pinapayagan. Maaari mong tingnan ang mga sumusunod na mapagkukunan upang matuto nang higit pa tungkol dito:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ulat ng Pre-Situational Analysis ng RICHES • Mga Website ng Pamahalaan: <ul style="list-style-type: none"> ○ Pilipinas: http://bwsc.dole.gov.ph/ ○ El Salvador: http://www.conna.gob.sv <p>Pilipinas</p> <p>Edad 15 ang minimum na edad ng mga kabataan na makapagtrabaho sa Pilipinas at dapat magkaroon ng access sa edukasyon ang batang.</p> <p><i>Hindi pinapayagang magtrabaho nang higit sa 8 oras sa isang araw at hindi hihigit sa 40 oras bawat linggo, o sa gabi sa pagitan ng 10:00 ng gabi hanggang 6:00 ng umaga sa susunod na araw ang isang kabataan sa pagitan ng edad na 15 at 18 at dapat magkaroon ng access sa edukasyon. Walang kabataan na wala pang 18 taong gulang ang maaaring gumawa ng mga mapanganib na trabaho.</i></p>	

Maaaring magtrabaho ang mga batang wala pang 15 taong gulang kapag direktang nagtatrabaho ang isang kabataan sa ilalim ng tanging responsibilidad ng kanyang mga magulang o tagapag-alaga, sa kondisyon na hindi sa anumang paraan nakakasagabal sa pag-aaral ang kanyang trabaho at na hindi mapanganib sa kanyang buhay, kaligtasan, kalusugan, at moral, o sirain ang kanyang normal na pag-unlad ang trabaho. Hindi maaaring magtrabaho nang higit sa 4 na oras sa anumang partikular na araw at hindi hihigit sa 20 oras bawat linggo ang mga batang wala pang 15 taong gulang. Hindi sila maaaring magtrabaho sa gabi sa pagitan ng 8:00 pm at 6:00 am sa susunod na araw. Gayundin, obligado na magbigay ng kinakailangan primarya at/o sekondaryang edukasyon ang magulang o legal na tagapag-alaga.

El Salvador

Edad 14 ang pinakamababang edad na magtrabaho sa El Salvador. Hindi dapat sa gabi, hindi dapat nakakapinsala ang trabaho, at ang dapat pahintulutang ang kabataan na pumasok sa paaralan.

Kung wala pang 16 taong gulang ang kabataan, hindi sila maaaring magtrabaho nang higit sa 6 na oras bawat araw, o 34 na oras bawat linggo, at hindi hihigit sa 8 oras, o 44 na oras bawat linggo kung nasa edad 16 hanggang 18 sila.

Sa El Salvador, edad 14 ang pinakamababang edad na magtrabaho. Nangangahulugan ito na pinahihintulutan lamang na magtrabaho ang mga batang wala pang 14 taong gulang at ang mga may edad na 14 kung hindi makapinsala sa kanila o makakapigil sa kanila na pumasok sa paaralan ang trabaho. Dapat na hindi bababa sa 18 taong gulang ang mga kabataan upang gumawa ng mapanganib na trabaho at hindi bababa sa edad na 17 upang gumawa ng domestic service work. Hindi maaaring magtrabaho sa gabi (7:00 pm hanggang 6:00 am) ang mga kabataan at limitado sa pagtatrabaho sa isang tiyak na bilang ng mga oras bawat araw (6 na oras na maximum sa ilalim ng edad na 16, at 8 oras na maximum mula sa edad na 16 hanggang 18) at bawat linggo (maximum na 34 na oras sa ilalim ng edad na 16 at 44 (araw) na oras na maximum mula edad 16 hanggang 18), kabataany sa kanilang edad. Sinasabi rin ng kabataans kung aling mga uri ng aktibidad sa trabaho ang mapanganib at mapagsamantala sa mga kabataan. Sinasabi rin ng kabataans na kailangang angkop sa kanilang edad, pisikal na kondisyon, at pag-unlad ang trabaho ng mga batang wala pang 18 taong gulang.

- **Kabataany sa mga pagkakaibang ito, anong mga uri ng trabaho ang nakakapinsala sa mga kabataan? Anong uri ng trabaho ang mainam sa mga kabataan?**
- **Balik sa kwento ni Lina, nakakasama ba sa mga kabataan ang trabaho nila? Sino sa dalawa ang nahaharap sa mas maraming panganib sa kaligtasan at kalusugan nila?**
- **Ano ang magagawa ni Lina upang matiyak na mapanatiling ligtas at malusog ang kanyang mga anak sa kanilang negosyo?**

Sabihin:

Sana ay mas nauunawaan na ninyo ngayon ang pagkakaiba sa pagitan ng Pagtatrabaho sa mga Kabataan at mapaminsalang trabaho ng kabataan. Mayroon ka bang anumang mga katanungan o paglilinanaw bago tayo magpatuloy? (*Kung mayroon, pangasiwaan kaagad ang palitan.*)



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

Aktibidad 2.2 Paggawa ng desisyon sa sambahayan at pagpapalano ng aksyon (20 minuto)

Mga Tagubilin: Pagkatapos ng pagsasama-sama ng talakayan sa plenaryo, hilingin sa mga kalahok na talakayin sa kanilang kapareha/kasambahay na miyembro ang mga sumusunod na katanungan at punan ang natitirang mga column sa **Worksheet 3: Diagnostic sa Panganib sa Kaligtasan at Kalusugan sa mga Entrepreneur.**

Sabihin:

Ngayong alam na natin ang higit pa tungkol sa gawaing kabataan at mapaminsalang trabaho ng kabataan, makipagtulungan sa miyembro ng iyong sambahayan at gumawa ng mabilis na pagtatasa ng mga negosyo ninyo gamit ang parehong worksheet na natin sa nakaraang sesyon, partikular na ang pagtingin sa kung paano nakilahok ang mga anak ninyo sa negosyo at pagtukoy sa kaligtasan sa negosyo at mga panganib sa kalusugan. Sagutan ang form na ito nang sama-sama at magpasya sa mga kongkretong hakbang na iyong gagawin upang pagaanin o bawasan ang mga panganib na natukoy.

Gumagamit ang tool na ito ng isang grapika na idinisenyo upang hikayatin ang mga babaeng negosyante sa isang aktibidad na tumutulong sa kanila na matukoy ang mga panganib sa negosyo na nabibilang sa limang pangunahing panganib na lugar: mga banta sa edukasyon, pinsala sa paglaki at pag-unlad, pisikal at emosyonal na pinsala, at pagkakalantad sa mga lason. Hinihikayat ang mga kababaihan na tingnan ang pakikilahok ng mga kabataan sa negosyo at tukuyin ang mga panganib sa kaligtasan at kalusugan sa negosyo at bumuo ng isang plano upang pagaanin ang pinaka may kinalaman sa mga panganib.




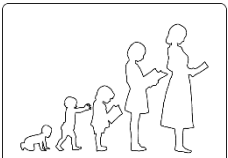
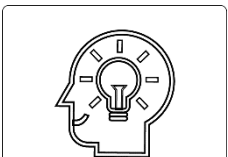
Mga Tanong sa Sambahayang Talakayan:

- **Anong mga aktibidad sa negosyo ang karaniwang sinasalihan ng iyong mga anak? Paano pa sinusupportahan o tinutulungan ng mga kabataan ang mga negosyo ng pamilya ninyo?**
- **Paano tinutukoy ng sambahayan mo kung anong mga aktibidad sa trabaho ang maaari o hindi maaaring gawin ng mga kabataan?**
- **Anong mga pinsala at panganib ang maaaring harapin ng mga kabataan habang nakikibahagi o sumusuporta sa iyong negosyo? (Suriin ang 5 panganib, balangkas sa Hanay 2)**
- **Sa pagtingin sa sinasabi ng kabataans tungkol sa mapaminsalang trabaho ng kabataan, paano mo matitiyak na ligtas ang iyong mga anak sa mga pinsala at panganib sa mga negosyo mo? (Hanay 3)**
 - **Kailan sila maaaring magtrabaho?**
 - **Saan sila maaaring magtrabaho?**
 - **Gaano katagal sila magtatrabaho?**
- **Aling mga banta ang priyoridad o ang mga pinakagusto mong tugunan upang mapataas ang kaligtasan? Ano ang pinakamalaking panganib na natukoy mo sa iyong mga anak, ano ang maaari mong gawin tungkol dito? Anong suporta ang kailangan mo upang mapabuti ang mga kondisyon sa pagtatrabaho sa iyong negosyo? (Hanay 4)**
- **Anong mga konkretong walang bayad na aksyon o pagbabago ang gagawin mo upang mapanatiling angkop sa kabataan ang mga negosyo mo? (Hanay 5)**

Worksheet 3: Diagnostic sa Panganib sa Kaligtasan at Kalusugan sa mga Entrepreneur

Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES



Grapika	Uri ng Panganib	Mga alalahanin Anong mga alalahanin ang nakikita ko?	Mga Posibleng Istratehiya sa Pagbabawas Anong mga posibleng aksyon ang maaari kong gawin upang mabawasan ang panganib?	Priyoridad (Mataas, Katamtaman, Mababa)	Gagawin ko... Anong mga konkretong hakbang ang plano kong gawin? Tandaan ang WISE.
	Pisikal				
	Kemikal				
	Emosyonal				
	Paglago at Pag-unlad				
	Edukasyonal				

Aktibidad 2.3. Paggawa ng desisyon sa sambahayan at pagpapalano ng aksyon (10 minuto)

Sabihin:

Ngayong natukoy mo na ang mga planong aksyon na walang bayad upang gawing angkop sa kabataan ang iyong mga negosyo, anong karagdagang pagbabago ang kailangan mo upang gawing mas ligtas ang mga negosyo mo sa mga kabataan? Kung nangangailangan ang mga ito ng gastos, mayroon bang mga kasalukuyang programa, proyekto, at serbisyo sa komunidad na sumusuporta sa mga pamilya at negosyo na maaari mong magamit upang matulungan kang matiyak ang kaligtasan at kalusugan ng lahat ng kasali



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

sa negosyo, kabilang ang mga kabataan? Kung oo, ano ang mga ito?

Paalala sa mga facilitator: Sumangguni sa Tool 1: Listahan ng Pakikipag-ugnayan sa Pang-emergency at External na Suporta na natagpuan sa [Gabay sa Pagbuo ng mga Linkage ng RICHES](#) sa pagtuklas ng mga programa, proyekto, at serbisyo sa loob at labas ng komunidad na sumusuporta sa mga sambahayan at kung paano nila magagamit ang mga ito.

Tapusin ang aktibidad sa pamamagitan ng pagsasabi ng:

Mayroon ba kayong anumang mga katanungan o paglilinaw sa mga kasama mong kalahok? (Kung mayroon, pangasiwaan kaagad ang palitan). Salamat sa lahat sa pagbabahagi ng mga saloobin at ideya ninyo. Tapikin sa likod ang katabi mo at sabihing, 'good job!'

Hakbang 3: Tapusin at suriin ang sesyon (15 minuto)

Sabihin:

Nagtatapos ato sa ating serye ng mga Sambahayang Dayalogo. Sana ay may natutunan kayong lahat sa ating mga sambahayang dayalogo. I-recap natin ang mga pangunahing pag-aaral at desisyon na ginawa natin nang magkasama sa apat na session.

- **Maaari bang ibahagi ng sinuman ang mga desisyon at plano ng pagkilos na ginawa at/o sinimula mong ipatupad?**

Pamagat ng Sesyon	Sa pagtatapos ng bawat sesyon, dapat magkaroon ang mga sambahayan ng:
Sesyon 1: Pag-chart ng landas sa kinabukasan ng ating mga anak	Gumawa ng mga plano upang matiyak na makakapag-aral at makatapos ng kanilang pag-aaral ang mga kabataan
Sesyon 2: Pag-unawa sa ating mga sambahayang dinamiko	Ginawa ang mga gawaing bahay, trabaho, at paggawa ng desisyon na pantay at kasangguni sa mga lalaki at babae sa sambahayan
Sesyon 3: Pinapanatiling ligtas at malusog ang ating mga negosyo sa lahat	Gumawa ng mga konkretong pagbabago upang gawing ligtas at mabuti ang mga negosyo sa lahat
Sesyon 4: Pagtitiyak ng ligtas at mabuting negosyo sa mga kabataan	Gumawa ng mga konkretong pagbabago upang gawing angkop sa kabataan ang mga negosyo

Ebalwasyon ng Sesyon

Sabihin:

Bago tayo magtapos, gusto kong malaman kung ano ang natutunan mo sa ating mga dayalogo. Una, mag-isip ng isang salita o parirala na tumagos sa iyo sa panahon ng ating mga talakayan at kung bakit mahalaga ito sa iyo. Isulat ito sa ginupit na dahon. Pangalawa, ano ang ipinangako mong gagawin upang maging ligtas at mabuti ang iyong mga negosyo sa lahat? Isulat ito sa ginupit na prutas.

Mga Tagubilin:

1. Gumuhit ng isang punong kahoy na may mga sanga sa isang flipchart at ipaskil ito sa isang dingding/board.
2. Maghanda ng mga ginupit na dahon at prutas.



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

3. *Bigyan ng dahon at prutas ang bawat kalahok.*
4. *Kung kaya ng mga kalahok, hilingin sa kanila na isulat ang pinakamahalagang salita/parirala na nakuha nila mula sa mga dayalogo sa dahon at ang kanilang pangako sa prutas.*
5. *Bilang kahalili, maaaring ipakita ng mga kalahok ang mga cut-out na ito habang ibinabahagi nila ang kanilang mga natutunan at pangako sa malaking grupo.*

Kapag natapos na ng lahat ang aktibidad, sabihin:

Bumuo tayo ng isang malaking bilog. Maikling ibabahagi ng bawat isa sa inyo kung ano ang pinakamahalagang pag-aaral at pangako mo sa grupo. Pagkatapos magbahagi, idikit ang dahon at prutas sa ating tree drawing.

Kapag nagbahagi na ang lahat, sabihin:

Sa ating unang sesyon, binigyan bawat isa sa atin ng mga binhi upang kumatawan sa ating mga pangarap sa mga anak natin. Lumago sa punong ito ang mga pangarap na ating inihagis. Mula sa isang hubad na puno kanina, naging isang makulay na puno ito. Nasa ating mga kamay ang mas magandang kinabukasan na gusto natin sa ating mga anak. Sana magbunga ng magandang bunga sa kinabukasan ng iyong mga anak ang mga aral na iyong natamo at mga aksyon na iyong gagawin.

Salamat sa lahat sa aktibong pakikilahok sa lahat ng mga dayalogo. Bigyan natin ang ating sarili ng 3 palakpakan, 3 padyak, at sabay-sabay nating isigaw ang 'Panatilihin nating ligtas at mabuti ang ating negosyo sa lahat!'



Gabay sa Lokal na Pag-aakma

Ito ang gabay sa lokal na pag-aakma sa Gabay sa Pag-uusap sa loob ng tahanan. Layunin nito ay gabayan ang mga facilitator sa pagtitiyak na angkop at sensitibo sa konteksto ang impormasyong ipinadala sa mga kalahok.

Bakit mahalagang gawin ang mga pagbabagong ito sa mga sesyon ng Pag-uusap sa loob ng tahanan?

- Ang mga halimbawang ibinigay sa Gabay, lalo na ang mga umiikot sa mga socio-cultural na mga pamantayan at tradisyon at kasarian, ay maaaring hindi angkop sa kultura sa isang partikular na bansa, rehiyon, o lokalidad at maaaring humantong sa pagkalito o hindi sinasadyang salungatan sa pagitan at sa mga kalahok.
- Mas madaling maunawaan ang mga konsepto kapag nagpapakita ng mga sitwasyong pamilyar sa mga kalahok ang mga kuwento at halimbawang ginamit.

Nagdedetalye ang talahanayan sa ibaba ng mga item sa mga sesyon ng dayalogo at mga hakbang na dapat isaalang-alang ng mga facilitator na iangkop sa lokal na konteksto, kasama ang mga posibleng mapagkukunan ng impormasyon upang makatulong sa paggawa ng mga pagbabago.

Sesyon	Aktibidad:	Mga hakbang na dapat isaalang-alang na iakma ng facilitator	Mga posibleng mapagkukunan ng impormasyon
Sesyon 1:	Act 1	Bago ang pagpapakilala ng kalahok, gumamit ng isang pasimulang kanta o laro/aktibidad na karaniwang ginagamit sa komunidad kung may kaugnayan o naaangkop	Mga pinuno ng komunidad, miyembro ng komunidad, staff ng microfinance ng institusyong nagtataguyod ng tulong sa sarili
Sesyon 3:	Act 3.1	Senaryo/Kuwento (palitan ang uri ng pagkain sa lokal na pagkain; baguhin ang negosyo sa bahay/ kabuhayan sa isa na mas karaniwan sa lokalidad)	Mga pinuno ng komunidad, miyembro ng komunidad, staff ng microfinance ng institusyong nagtataguyod ng tulong sa sarili
Sesyon 4	Act 4.1	Lina at Kira (palitan ang mga pangalan ng mga lokal na pangalan) Pag-isipang gawing lalaki ang kabataan kung karamihan sa mga anak ng mga kalahok ay lalaki (palitan ang pangalan ng lokal na pangalan, palitan ang mga gawain na karaniwang ginagawa ng mga lalaki sa negosyo)	Mga pinuno ng komunidad, miyembro ng komunidad, staff ng microfinance ng institusyong nagtataguyod ng tulong sa sarili



Sesyon	Aktibidad:	Mga hakbang na dapat isaalang-alang na iakma ng facilitator	Mga posibleng mapagkukunan ng impormasyon
	Act 4.1	<p>Mga kabataans tungkol sa legal na trabaho sa mga kabataan kabilang ang:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Legal na minimum na edad na magtrabaho • Bilang ng oras • Oras ng araw • Iba pang mga kabataans na namamahala sa mga batang nagtatrabaho 	<ul style="list-style-type: none"> • Mga ahensya ng paggawa ng pambansa at lokal na pamahalaan. (Ministry/Department of Labor, regional at municipal labor offices. • Mga ahensya, komisyon, at komite sa pagprotekta ng kabataan at kakabataan (Ministry/Department of Youth, National Child Labor Committee, National Anti-Trafficking Task Force, Council on the Welfare of Children, atbp.) • Mga ahensyang nagpapatupad ng kabataans kriminal (Ministry/Department of Justice, Procurer General, anti-drug trafficking at mga ahensyang nagkontrol sa hangganan, mga opisina ng pulisya sa munisipyo). • Mga internasyonal na multilateral na organisasyon na may mga responsibilidad sa paglilingkod sa mga kabataan at pamilya o manggagawa



Mga Annex

Mga acronym at Glosaryo ng Mga Tuntunin

Acronym	Kahulugan
ABA ROLI	American Bar Association - Rule of Law Initiative
ILAB	Bureau of International Labor Affairs (Kagawaran ng Paggawa ng US)
UACW	Mga Hindi Katanggap-tanggap na Kondisyon ng Trabaho, o Nakakapinsalang Mga Kondisyon sa Pagtatrabaho
UN	United Nations
USDOL	U.S. Department of Labor
WEE	Women's Economic Empowerment

Termino	Kahulugan
Mga Batang Nanganganib na Masangkot sa Mapaminsalang Trabaho ng Kabataan	<p>Ang isang batang nasa panganib na masangkot sa mapaminsalang pagpapatrabaho sa kabataan ay isa na nakakatugon sa isa o higit pa sa mga sumusunod na kundisyon:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Nakatira sa isang lugar kung saan laganap ang mapaminsalang pagpapatrabaho ng kabataan; 2) Namumuhay sa kahirapan (tulad ng tinukoy ng pambansang pamantayan); 3) Nasa edad na nag-aaral, ngunit hindi pumapasok sa paaralan; 4) Ang pagkakaroon ng isa o higit pang mga kapatid na nakikibahagi sa mapaminsalang pagpapatrabaho ng kabataan; 5) Naulila; 6) Ang ulo ng isang sambahayan; 7) Apektado ng isang kapansanan; 8) Nakatira sa isang lugar na may mababang enrollment sa paaralan o mataas na dropout rate
Pagtatrabaho sa mga Kabataan	Mga gawaing bahay at mga anyo ng legal na trabaho, kabilang ang magaan na trabaho. Hindi nakakasagabal sa pag-aaral ang ganitong uri ng trabaho. Ayon sa mga internasyonal na pamantayan, ang pinakamababang edad na magtrabaho ay 14 o 15, depende sa bansa, dahil may mas mababang minimum na edad na magtrabaho ang ilang umuunlad na bansa.
Kawani na nasa antas ng frontline	Tumutukoy sa mga tauhan ng WEE Actor ang mga kawani na nasa antas ng frontline na direktang nagtatrabaho sa mga kababaihan upang tumulong na makamit ang mga layunin ng WEE at pangunahing nakakabataany sa antas ng larangan. Maaaring mga tagapagsanay, ahente ng komunidad, mga opisyal ng kredito, manggagawang panlipunan, mga ahente sa pagpapalawig ng agrikultura, bukod sa iba pa ang mga frontline-level na staff.
Mapaminsalang Trabaho para sa mga	Ang mapaminsalang pagpapatrabaho sa mga kabataan, o child labor, ay kahit anong trabaho na humahadlang sa pag-unlad ng isang kabataan at trabaho



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

Kabataan (Child Labor)	na: a) pisikal, mental, o moral na mapanganib at nakakapinsala sa mga kabataan; at b) nakakasagabal sa pag-aaral ng kabataan. Halinhinang ginagamit ang mapaminsalang trabaho ng kabataan sa terminong mapaminsalang trabaho ng mga kabataan o child labor . Tinutukoy din ng Toolkit ng RICHES ang nakakapinsalang trabaho ng kabataan bilang anumang trabaho na Mahirap, Mapanganib, o Marumi (kilala rin bilang 3 Ms).
Mapanganib na Trabaho sa Mga Kababaihan (Hindi Katanggap-tanggap na Kundisyon ng Trabaho o UACW)	Kahit anong kondisyon ng trabaho na itinuturing na nakakasama, tulad ng sahod na hindi nagbibigay ng disenteng pamumuhay sa mga manggagawa at kanilang pamilya, mga oras ng trabaho na lumalampas sa walong oras sa isang araw/48 oras kada linggo, at hindi magandang kondisyon sa kalusugan at kaligtasan sa trabaho. Pinaka-naroroon ang mga nakakapinsalang kondisyon sa pagtatrabaho sa impormal na sektor , kung saan maraming negosyong pinapatakbo ng babae ang pinapatakbo, mahina na trabaho , gaya ng kontratang trabaho at trabaho sa mga kapaligiran na kulang o may limitadong legal na pagprotekta, sa sapilitang paggawa , na siyang pinaka-kakila-kilabot na anyo ng trabaho at partikular na karaniwan sa gawaing bahay, konstruksyon, at pagmamanupaktura, agrikultura, hortikultura, at sa industriya ng hospitality at sex, o precarious na trabaho , na kinabibilangan ng hindi matatag na sitwasyon sa trabaho gaya ng pansamantala at/o impormal na trabaho gaya ng sektor ng domestic care work, sektor ng paglilinis, trabaho sa kusina, trabaho sa pamilihan, at pagmamanupaktura.
Madaling Trabaho	Hindi nakakasama sa kalusugan, kaligtasan, o pagpasok at tagumpay ng kabataan sa paaralan ang Pagtatrabaho sa mga Kabataan na limitado sa oras. Maaaring mga gawaing bahay na angkop sa edad, tulad ng pag-aayos ng higaan, paghuhugas ng pinggan, paminsan-minsang pag-aalaga ng kabataan, atbp ang magaan na trabaho. Ayon sa mga internasyonal na pamantayan, 12 o 13 ang pinakamababang edad sa magaan na trabaho, depende sa bansa, dahil may mas mababang minimum na edad na magtatrabaho ang ilang umuunlad na bansa.

Mga Karagdagang Mapagkukunan

Ang 10-As ng Do No Harm

Inilalarawan sa ibaba ang mga sumusunod na dimensyon ng Do No Harm, kasama ang mga halimbawa ng mga tanong na kailangang sagutin bago gamitin ang mga dayalogo na ito. Matatagpuan ang buong gabay sa ibang lugar.² Dahil naglalahad ng mga sensitibong paksa ang mga dayalogo, maaaring makabuo ng mga potensyal na pagbabago sa kakayahan at magsulong ng paggawa ng desisyon sa sambahayan, mahalagang pag-isipan ang mga tanong na ito bago isagawa ang mga dayalogo.

- **Mga Aktor** Natukoy mo ba ang mga pangunahing tao na nakakaimpluwensya sa pag-access at benepisyo ng kababaihan sa mga serbisyo? (Maaaring mga asawa, pinuno ng komunidad, partidong pampulitika, miyembro ng pamilya, atbp.) Aling mga tao ang nakakaimpluwensya sa isang babae na "kumonekta" at/o "naghahati" sa buhay at paano? Paano isasaalang-alang ang "mga konektor" at "mga divider" sa pakikialam? May mga panganib ba sa pagtaas ng salungatan sa sambahayan o karahasan?
- **Kaalaman:** Paano/kailan ipinapaalam sa mga gatekeeper ang pakikialam? Mayroon bang mga dahilan upang itaas ang kamalayan nang sama-sama/o hiwalay? Ano ang mga panganib ng pagpapataas ng kamalayan at paanong ligtas na maimbitahan ang mga kalahok?
- **Pagiging Available:** Makakadagdag ba ang pakikialam na ito sa pasanin at mga responsibilidad ng kababaihan sa oras (o paano nito mapapabuti ang mga ito)? Anong mga oras ng araw ang maaaring maabot ng mga kababaihan, nakikipag-ugnayan sa pakikialam? Ano ang mga alalahanin sa kaligtasan na maaaring harapin ng mga kababaihan at maaaring hindi ng iba? Paano madaragdagan ng pakikialam na ito ang posibilidad na magkaroon ng hindi sinasadyang mga kahihinatnan, tulad ng mapaminsalang trabaho ng kabataan?
- **Mga Agent:** Sino ang nagpapadali ng pag-access sa pakikialam at paano maaaring maging positibo o negatibong impluwensya sa karanasan ng isang babae ang kanilang pakikipag-ugnayan? Halimbawa, dapat ka bang magkaroon ng parehong lalaki at babae sa frontline-level na manggagawa?
- **Mga Karagdagang Serbisyo:** Paano tutugon ang tulong mo sa mga kritikal na pangangailangan na hindi direktang matugunan ng tulong, tulad ng sa pamamagitan ng mga link sa karagdagang mga serbisyo ng suporta? Anong mga pakikipagsosyo ang maaaring kailanganin?
- **Kaangkupan:** Gaano kaangkop sa konteksto ang tulong, partikular na tungkol sa anumang mga pamantayang panlipunan na maaaring hamunin sa pamamagitan ng disenyo, pagpapatupad, at pagsusuri ng tulong?
- **Pagsunod:** Anong mga gawaing may diskriminasyon ang maaaring nagbabawal sa paglahok ng kababaihan? Anong mga proseso/pamamaraan o tampok ng disenyo ang maaaring makabawas sa pakikilahok at benepisyo ng kababaihan? Anong mga negatibong kahihinatnan ang maaaring magresulta sa pagsunod at paano ito maiiwasan o mapapagaan?

² Gray B at Grameen Gender Working Group. (2020). [*Grameen "Do No Harm" and Safeguarding Framework*](#). Washington, D.C.: Grameen Foundation.



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

- **Ahensiya:** Ano ang sasabihin o kontrol sa mga mapagkukunan/impormasyon/ ang tulong na magkakaroon ang mga kababaihan at ano ang mga panganib at paano ito mapapagaan, at mapapabuti ang ahensiya?
- **tlbay:** Ano ang panganib sa kababaihan at sa kanilang kapakanan kapag tapos na ang proyekto? Ano ang plano sa patuloy at napapanatiling pagkakaroon at pag-access sa mga serbisyo?
- **Mga Pagsusuri** Mayroon bang umiiral na mekanismo ng pagtugon sa karaingan sa iba't ibang touchpoint sa mga benepisyaryo? Paano gagamitin ang data upang subaybayan ang potensyal ng pinsala? Data lang ng pinaghiwa-hiwalay na kasarian? Pagsubaybay sa mga pagtatasa o pagsusuri?

Mga reference

Dadjo CM. (2016). Gabay sa pour l'organisation et la facilitation des dialogs de genre au niveau communautaire. CA: Kalayaan sa Gutom.

Gray B at Grameen Gender Working Group. (2020). Grameen "Do No Harm" at Safeguarding Framework. DC: Grameen Foundation.

<https://grameenfoundation.org/partners/resources/grameen-do-no-harm-and-safeguarding-framework>

Mercy Corps. (2018). Toolkit ng Sambahayang Dayalogo. Portland, O: Mercy Corps.

https://www.mercycorps.org/sites/default/files/2019-11/Household%20Dialogue%20Toolkit_EN.pdf



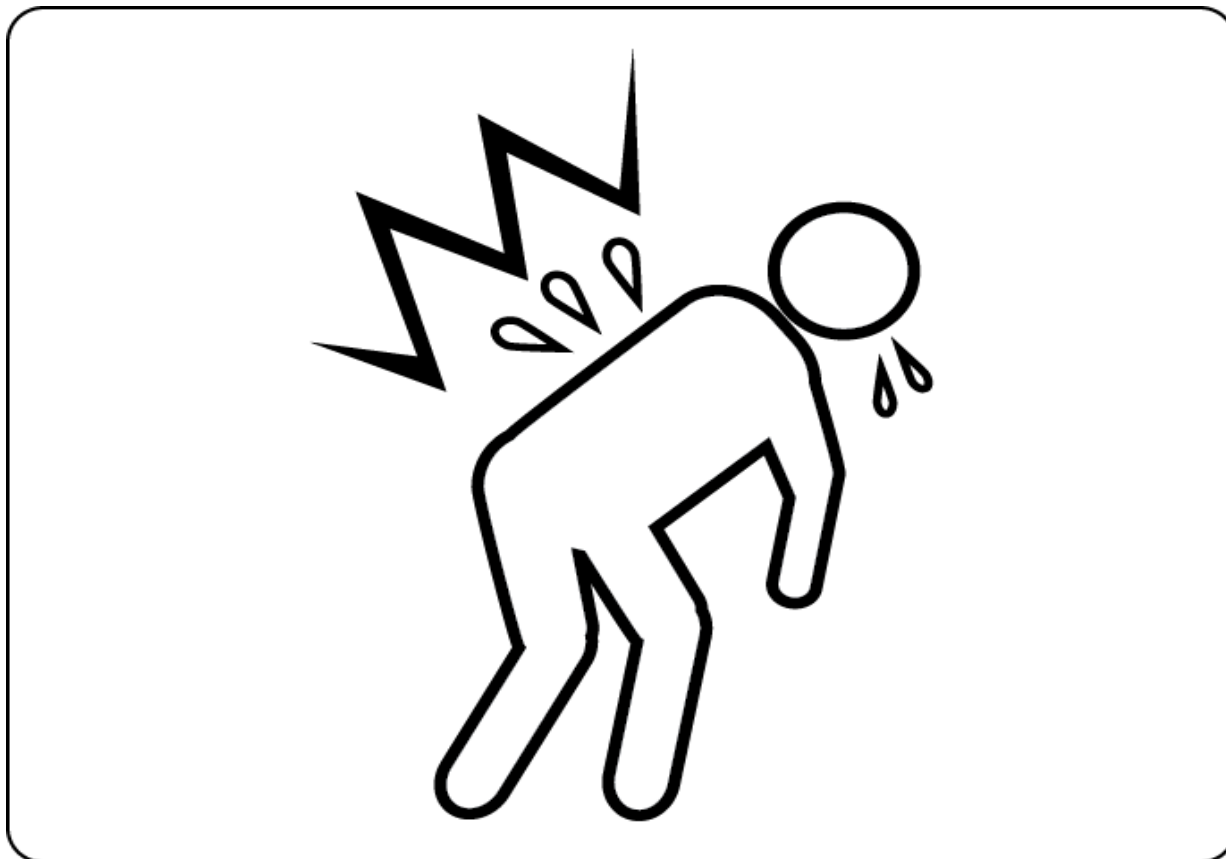
Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

Larawan 1: 5 Mga Panganib ng Mapaminsalang Trabaho ng Kabataan at Kaligtasan at Kalusugan sa Negosyo



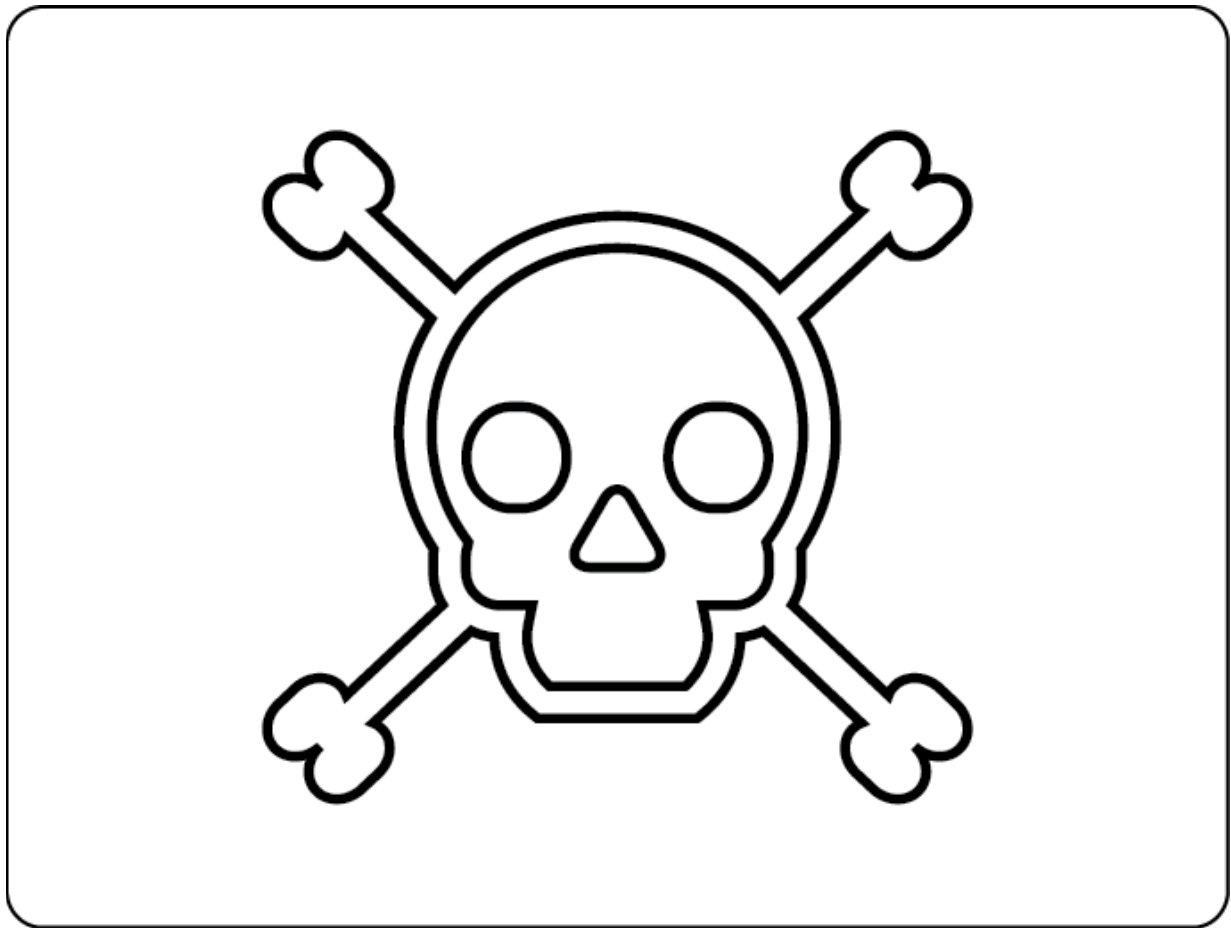


Larawan 2: Pisikal





Larawan 3: Kemikal



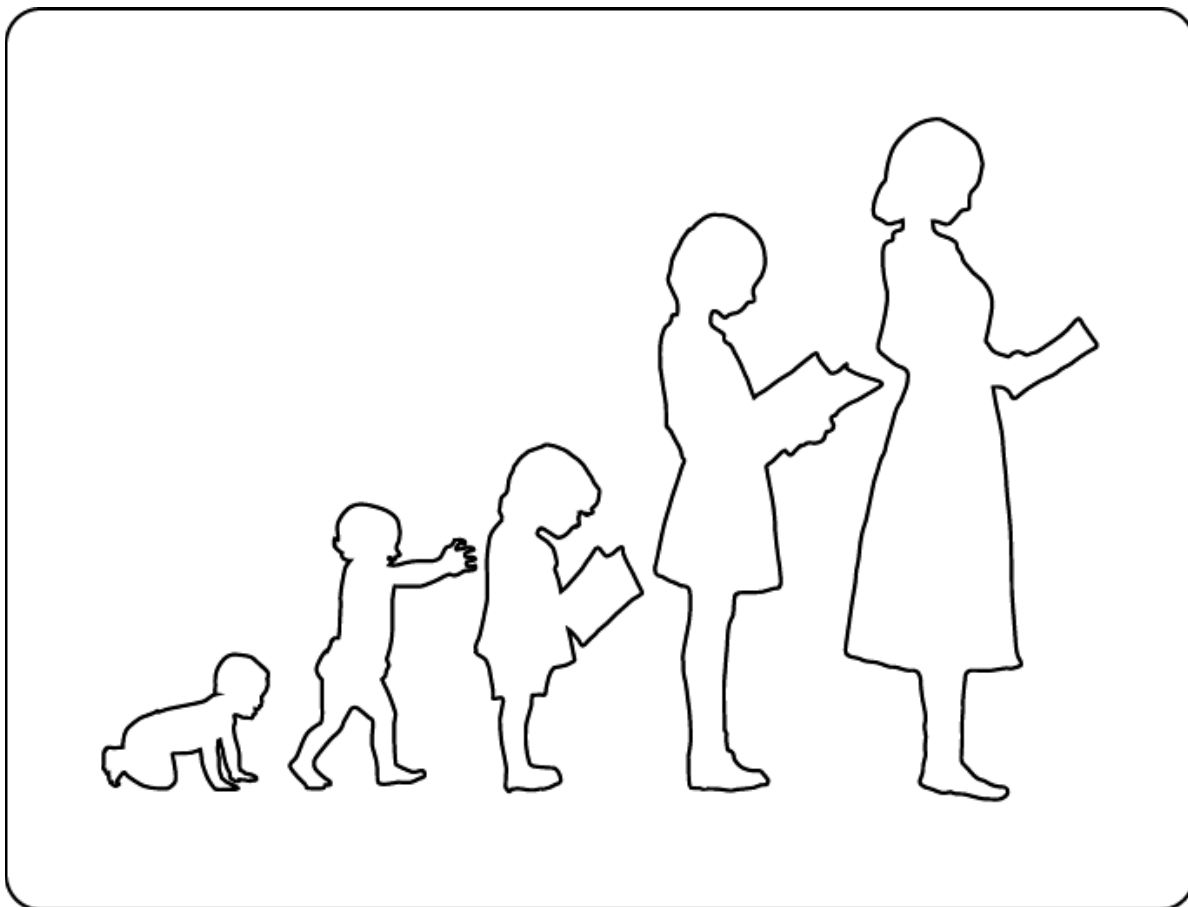


Larawan 4: Emosyonal



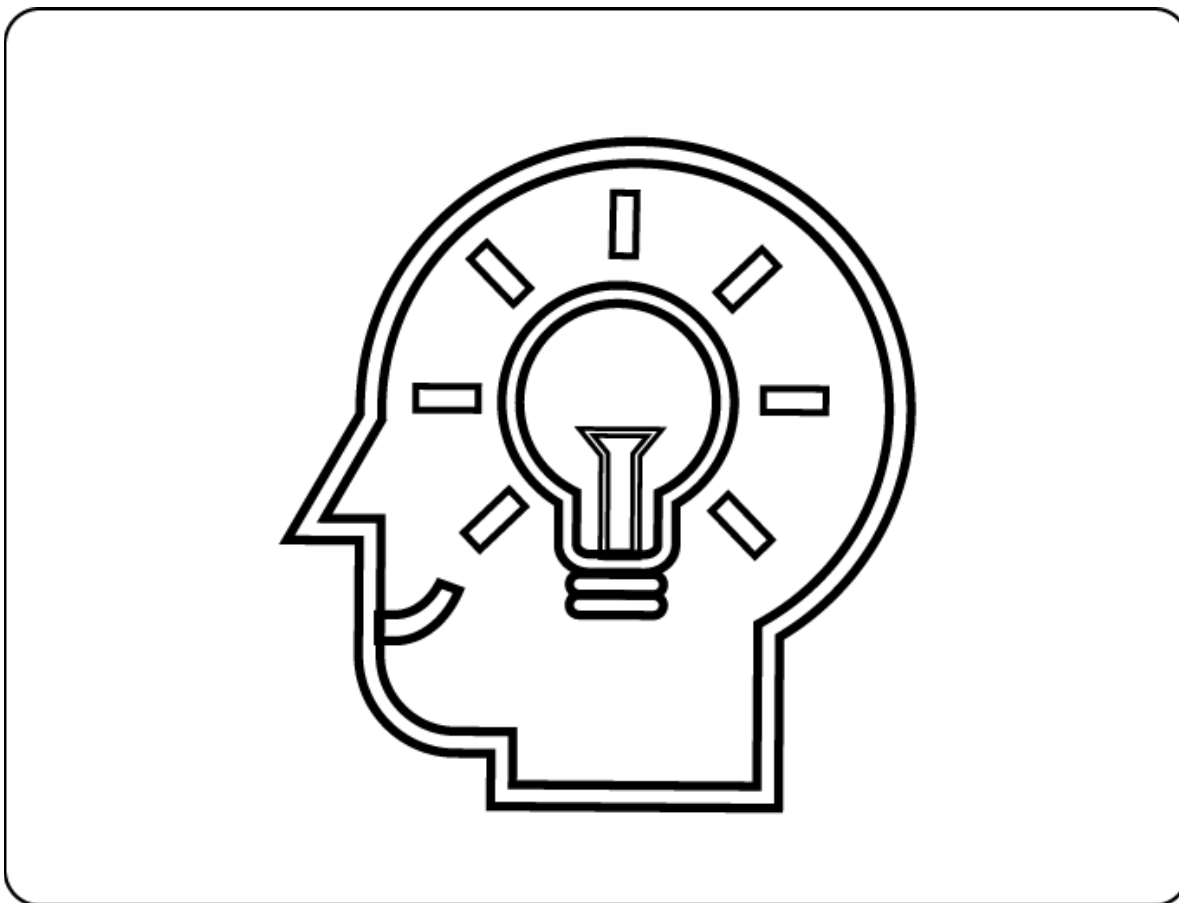


Larawan 5: Paglago at Pag-unlad








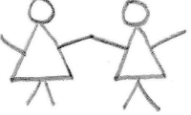
Larawan 6: Edukasyonal





Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES





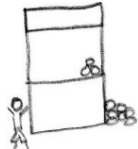
Worksheet 1: Ang Mga Pangarap ko sa Aking Mga Anak

Pangarap ko sa mga anak ko na...	Gayunpaman, may mga hamon/hadlang sa pagsasakatuparan ng pangarap na ito...	Upang malampasan ang mga hamon/hadlang, plano ko/ako ay...	Upang makamit ito, kakailanganin ko ang sumusunod na suporta/tulong...
			



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES





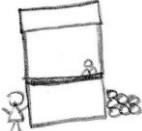
Worksheet 2.1A: 24-Oras na Kalendaryo sa Kalalakihan

Oras ng araw (24 hours)	Mga gawaing pambahay na ginagawa ng mga kababaihang lalaki	Mga gawaing pambahay na ginagawa ng mga batang lalaki	Mga aktibidad sa negosyo na ginagawa ng mga kababaihang lalaki	Mga aktibidad sa negosyo na ginagawa ng mga batang lalaki
				



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

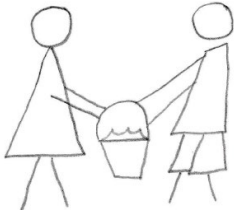
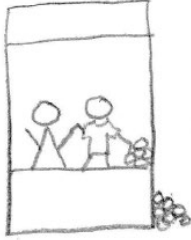
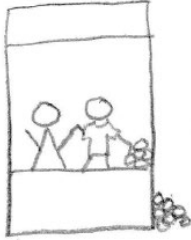
Worksheet 2.1B: 24-Oras na Kalendaryo sa Kababaihan

Oras ng araw (24 hours)	Mga gawaing pambahay na ginagawa ng mga kababaihang babae	Mga gawaing pambahay na ginagawa ng mga batang babae	Mga aktibidad sa negosyo na ginagawa ng mga kababaihang babae	Mga aktibidad sa negosyo na ginagawa ng mga batang babae
				



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES



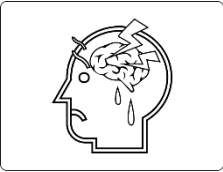
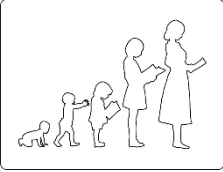

Worksheet 2.2: Plano sa Paggawa ng Desisyon ng Sambahayan

Upang gawing mas pantay na maipamahagi ang mga gawaing bahay, gagawin namin ang...	Upang gawing mas pantay na maipamahagi ang mga aktibidad sa negosyo, gagawin namin ang...	Pagbubutihin namin ang paggawa ng desisyon sa aming tahanan sa pamamagitan ng...
		



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

Worksheet 3: Diagnostic sa Panganib sa Kaligtasan at Kalusugan sa mga Entrepreneur

Grapika	Uri ng Panganib	Mga alalahanin Anong mga alalahanin ang nakikita ko?	Mga Posibleng Istratehiya sa Pagbabawas Anong mga posibleng aksyon ang maaari kong gawin upang mabawasan ang panganib?	Prioridad (Mataas, Katamtaman, Mababa)	Gagawin ko... Anong mga konkretong hakbang ang plano kong gawin? Tandaan ang WISE.
	Pisikal				
	Kemikal				
	Emosyonal				
	Paglago at Pag-unlad				
	Edukasyonal				



Mga Pagkilala

Binuo ang gabay na ito ni Dorothy Mae Albiento ng American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROLI) na may suporta mula kay Deepa Ramesh of ABA ROLI at Amelia Kuklewicz ng Grameen Foundation, na may pondo mula sa US Department of Labor. Dinisenyo ang mga ilustrasyon nina Lorraine Harris Randle at Dede Mulyana; Dinisenyo nina Lilli Beth Gelvezon, independiyenteng consultant, at Jenna Smith ng Grameen Foundation ang mga grapika. Isinagawa ni Jenna Smith ang pangwakas na pag-edit.

Nagpapasalamat ang team kay Sarah Sunderlin Simpson ng Office of Child Labor, Forced Labor, at Human Trafficking (OCFT) sa kanyang direksyon, pag-edit, input ng disenyo, at suporta sa panahon ng pagbuo ng gabay na ito. Nagpapasalamat din ang team sa maraming staff ng OCFT na naglaan ng oras upang suriin ang mga draft at nagbigay ng suporta sa disenyo at pag-edit, kasama sina Kristen Pancio, Alexander Billings, at Tanya Shugar.

Pinakahuli, ipinaaabot ng team ang aming taos pusong pasasalamat sa lahat ng tumulong sa pag-aayos at paglahok sa mga pilot training at learning event, lalo na sa kanilang mga malikhaing ideya, rekomendasyon, at mungkahi na nakatulong sa paggabay sa pagpapahusay ng gabay na ito. Sa partikular, nais ng team na kilalanin ang mga sumusunod na indibidwal:

- Shea Wilcox ng ABA ROLI
- Karina Saravia Tolentino at Luis Garcia Bedregal ng COOPAC MF Prisma
- CRS
- PADECOMSM
- Kohlin Lallabban, Mie Laurente, Rubylyn Gonzaga ng World Vision Development Foundation
- Awal Ahmed Kariama ng RISE Ghana
- Grameen Foundation
- Judy Gonzaga
- ASHI
- Johanna Ryan ng Vision Fund International
- Conamus
- Fusai
- Edgar Aguilar Paucar at Patricia Richter ng International Labour Organization (ILO)
- Adetunji Afolabi ng Nigerian Microfinance Platform,



Ang “Gabay sa Pag-uusap sa loob ng tahanan ng RICHES” nina Dorothy Mae Albiento, Deepa Ramesh, at Amelia Kuklewicz ng RICHES na proyekto na pinondohan ng US Department of Labor, sa pangunguna ng grantee na Grameen Foundation USA katuwang ang sub award na American Bar Association Rule of Law Initiative na lisensyado sa ilalim ng [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/). Sa pamamagitan ng lisensyang Creative Commons na ito, hinihikayat kang mag-remix, magbago at bumuo sa materyal na ito.

Upang banggitin ang gawaing ito, iminumungkahi namin ang sumusunod na pagbanggit:



Gabay sa mga Pag-uusap sa Loob ng Tahanan ng RICHES

Albiento DM, Ramesh D, Kuklewicz A. (2021). Gabay sa Pag-uusap sa loob ng tahanan ng RICHES: Nakakapagpatibay na Diyologo tungkol sa Pagpapatrabaho sa mga Kabataan at Kaligtasan sa Negosyo. Grameen Foundation at ABA ROLI. <https://grameenfoundation.org/riches/riches-toolkit/intra-household-dialogue-guide>

Kung iniangkop ang gawaing ito sa pribado o komersyal na paggamit, hinihikayat namin ang sumusunod na pagkilala:

Ang trabahong ito, "[*PANGALAN NG IYONG DERIVATIVE/ADAPTATION*]" ay derivative ng "[Gabay sa Intra-Household na Dalogo ng RICHES](#)" na lisensyado sa ilalim ng [CC BY 4.0](#) ay binuo nina Dorothy Mae Albiento, Deepa Ramesh, at Amelia Kuklewicz ng RICHES project na pinondohan ng US Department of Labor, Office of Child Labor, Forced Labor and Human Trafficking, na pinamumunuan ng grantee na [Grameen Foundation USA](#) sa pakikipagtulungan sa sub award ang [American Bar Association Rule of Law Initiative](#). Hindi kinakailangang sumasalamin ang materyal na ito sa mga pananaw o patakaran ng Departamento ng Paggawa ng Estados Unidos, ni nagpapahiwatig ng pag-endorso ng Pamahalaan ng Estados Unidos ang pagbanggit ng mga pangalan ng kalakalan, komersyal na produkto, o organisasyon. Hindi rin nagmumungkahi ang materyal na ito ng pag-endorso ng Grameen Foundation USA o ng American Bar Association Rule of Law Initiative.